



LEPŠÍ SVET

PRÍRUČKA ROZVOJOVÉHO VZDELÁVANIA



Milí animátori detských skupín, milí učitelia,

v tejto príručke vám ponúkame širšie rozpracovanú tému *Miléniových rozvojových cieľov* (MRC). Veľká časť obsahu je prepojená s Afrikou, najmä s Keňou, keďže práve v tomto regióne má eRko partnerov, veľa skúseností v rámci kampane Dobrá novina a vlastnej rozvojovej spolupráce.

Našou snahou je priniesť prostredníctvom vás do tried a neformálnych detských skupín skutočné príbehy z rozvojových krajín, príťažlivé metódy, zaujímavé fakty, aktivity a motivačné prílohy.

Veríme, že materiál pozitívne podnieti vás i deti nielen na pasívny záujem o rozvojové témy, ale aj na konkrétne aktivity... aby bol lepší svet.

eRko – HKSD
august 2007

Miléniové rozvojové ciele	4
1. cieľ: Odstrániť extrémnu chudobu a hlad	5
Žiť z jedého dolára na deň	6
Je hlad najlepší kuchár?	7
Žiť v chudobe neznamená žiť bez radosti	8
2. cieľ: Zabezpečiť základné vzdelanie pre všetkých	11
„Chodiaca“ debata	12
Prečo v niektorých krajinách nechodí do školy tak veľa detí?	12
Stella	13
3. cieľ: Podporiť rodovú rovnosť	14
Potrebuje dievča lepšie vzdelanie?	15
Zachránilo ma 20 eur	16
Kto získa mikroúver?	17
Etno - model	19
4. cieľ: Znížiť detskú úmrtnosť	20
Príčiny vysokej úmrtnosti detí	20
Záhada úmrtí na hnačku	21
5. cieľ: Zlepšiť zdravie matiek	22
Ako sa im darí dnes?	22
Darček pre mamu	23
6. cieľ: Bojovať proti aidsu, malárii a ďalším chorobám	24
Nakresli Kevinov svet	24
Človek a choroba	25
Čo je to ARV liečba?	26
Malária	26
7. cieľ: Zaisťiť udržateľný stav životného prostredia	27
Nairobské slumy	28
Aktivita s fotoprílohou slumov	29
Wangari Maathaiová	30
Oboya	31
Hasan – kooperatívny príbeh	32
Namaľujte pozdrav s Masavom	32
Deti ulice	33
8. cieľ: Rozvíjať globálne partnerstvo pre rozvoj	34
Ako funguje obchod?	35
Férová futbalová lopta	36
Férová čokoláda – hra so znevýhodnením	37
Výnimočný život s postihnutím	38
Korálky s mamou Phoebe	38
Ľudia s postihnutím a MRC	39
Projekt bez bariér – aktivita pre každého	40
Svet bez chudoby a GCAP	43
Námety na aktivity s fotografiami MRC	44
Vyrobte si kalendár	46
Hudobné nástroje	47

Z obsahu:



Ako používať túto príručku?

Príručka je rozdelená do jednotlivých kapitol podľa ôsmich MRC. V prílohe nájdete aj hudobné CD s detskými piesňami, DVD s krátkymi filmami, fotoprílohy a materiály k jednotlivým aktivitám vhodné na kopírovanie.

Veríme, že orientáciu v texte uľahčia tieto grafické prvky:



Odkaz na film

Na DVD v prílohe nájdete 12 krátkych filmov. Tento symbol je odporúčaním pozrieť si vybraný film pri konkrétnej aktivite.



Novinársky postreh

Krátke postrehy novinárky Daniely Balážovej prinášajú zaujímavé pohľady na MRC v kontexte toho, čo zažila na žurnalistickej ceste do Kene.



Aktivita k fotoprílohe

V prílohe k tomuto materiálu nájdete aj fotografie k jednotlivým MRC. Z druhej strany fotografií sú príbehy. Aktivity, pri ktorých odporúčame použiť tieto prílohy, sú označené týmto symbolom.



Skutočný príbeh

Vďaka našim dlhodobým vzťahom s partnermi v Afrike môžeme v rámci materiálu priniesť niekoľko skutočných príbehov – väčšina svedčí o odvahe, usilovnosti, energii a snahe maximálne využiť hoci aj minimum životných šancí. Myslíme si, že tieto príbehy sú dôležitým svedectvom a súčasne môžu aspoň trochu zmeniť stereotypný pohľad na život v Afrike.



Vyrobte si

Ak hľadáte kreatívne aktivity pre šikovné ruky, neprehliadnite tento symbol. Upozorňuje na možnosť priniesť časť rozvojového vzdelávania aj na výtvarnú výchovu a podobné predmety.



Odkaz na materiál v prílohe

Okrem už spomínaných materiálov, sú v prílohách aj ďalšie (testy, fotokomixy, kartičky k aktivitám a iné prílohy). Tento znak upozorňuje práve na takéto prílohy.



Nájdete na www.svetbezchudoby.sk

Ak na tejto stránke kliknete na nadpis **Rozvojové vzdelávanie**, nájdete elektronickú verziu tohto materiálu a niekoľko doplnkových príloh.



Rolová hra

Rolové hry patria medzi dôležité interaktívne metódy. Základné pravidlá nájdete pri prvej z nich na strane 15.

V prílohe nájdete:

- Hudobné CD *JAMBO WATOTO* (Ahoj deti) a texty piesní s akordami
- DVD *NIJIBU RAFIKI* (Odpovedz mi priateľ) s krátkymi filmami a stručným popisom
- P/str. 7 – Fotopríloha: Chlapci z Nyeri
- P/str. 12 – Záhada: Prečo v niektorých krajinách nechodí do školy tak veľa detí
- P/str. 14 – Test o ženách
- P/str. 22 – K aktivite: Ako sa im darí dnes?
- P/str. 23 – Symboly *adinkra*
- P/str. 24 – Fotografia k aktivite: Nakresli Kevinov svet
- P/str. 26 – Test o aidsi a malárii
- P/str. 28 – Test o slumoch
- P/str. 29 – Fotopríloha: Slumy
- P/str. 31 – Fotopríloha: Oboya
- P/str. 32 – Výtvarná aktivita
- P/str. 38 – Návod na náhrdelník
- P/str. 40 – Dotazník k projektu Bez bariér
- P 1 – 8 – Fotografie a príbehy k jednotlivým MRC



Miléniové rozvojové ciele

Chudoba vo svete odstránená

Viac než 500 miliónov ľudí vyviazlo z pasce chudoby. 400 miliónov ľudí už nehladuje. Zlepšilo sa zdravie detí – milióny unikli pred smrťou, ktorá im nemala dovoliť dožiť sa ani len päť rokov. Nažive zostali aj dva milióny matiek. Všetky deti môžu chodiť do školy.

Čistú pitnú vodu má ďalších 350 miliónov ľudí. Prístup k základnej hygiene umožnil 650 miliónom ľudí žiť zdravšie a dôstojnejšie. Milióny žien a dievčat nie sú znevýhodňované a cítia sa bezpečnejšie. Svetový obchod je v porovnaní s rokom 2000 spravodlivejší a partnerstvo rozvinutých a rozvojových krajín prináša zlepšenie životných podmienok pre všetkých. Väčšina obyvateľov planéty cíti rešpekt voči prírode.

Uletená fantázia? Takto nejako by mohla vyzerat' skutočná správa z roku 2015.

...ak by svet bral vážne záväzok obsiahnutý v Miléniových rozvojových cieľoch, ktoré v roku 2000 prijali vrcholní predstavitelia 189 štátov OSN:



1. Odstrániť extrémnu chudobu a hlad.
2. Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých.
3. Presadzovať rovnosť pohlaví a posilniť úlohu žien v spoločnosti.
4. Znížiť detskú úmrtnosť.
5. Zlepšiť zdravie matiek.
6. Bojovať s aidsom, maláriou a ďalšími chorobami.
7. Zaisťiť udržateľný stav životného prostredia.
8. Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj.



Sme prvou generáciou, ktorá sa môže extrémnej a hlúpej chudobe pozrieť priamo do tváre. Máme peniaze, máme lieky, máme vedu. Ale máme dosť vôle na to, aby sme chudobu naozaj poslali do histórie?

Bono Vox

1. Odstrániť extrémnu chudobu a hlad

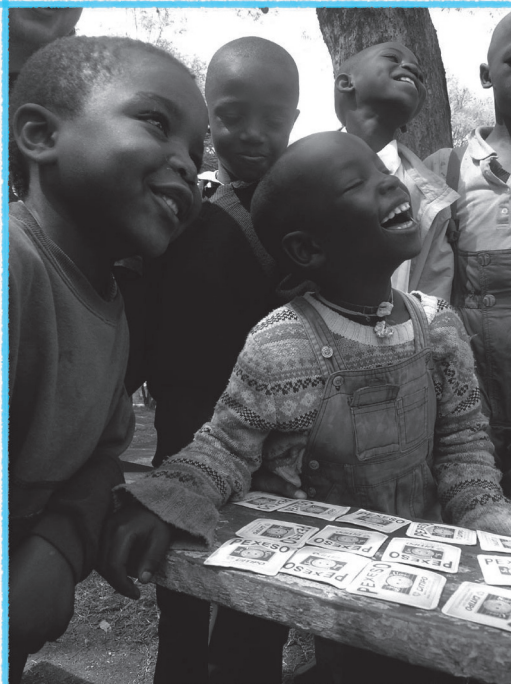
do roku 2015:

- znížiť na polovicu podiel ľudí žijúcich v extrémnej chudobe, teda zo sumy menšej ako jeden dolár na deň
- znížiť na polovicu podiel hladujúcich



Novinársky postreh z Kene:

Slum Kibera vyzerá akoby niekto zobral a vedľa seba natesno natlačil všetky rómske osady Slovenska alebo aj celej strednej Európy. Je to vlastne obrovské miliónové mesto na okraji Nairobi postavené z plechu, v ktorom sa vedľa seba v maličkých príbytkoch tlačia celé rodiny. Labyrint uličiek, v ktorých sa vyznajú len miestni. Pulzuje tam svojský, nám ťažko pochopiteľný život. Ani Daniela, ktorá žije v Nairobi už dlhšie, nevie celkom presne odpovedať na otázku: Z čoho vlastne tí ľudia žijú a ako prežívajú, keď nemajú stabilnú prácu ani veľké šance ju získať? Žijú zo dňa na deň. Každý deň hľadajú spôsob, ako si zarobiť príležitostnou prácou pár šilingov, aby si mohli niečo kúpiť a večer uvariť svoje jediné jedlo dňa. Aby si mali z čoho odložiť a zaplatiť nájomné, pretože ani bývanie v slume nie je zadarmo. A tak popri „hlavných uličných ťahoch“ nájdete plno predavačov, ktorí predávajú to, čo niekde inde na úsvite kúpili. Ponúkajú tovar za pre nás smiešne ceny. Potraviny sa predávajú po kusoch – jeden z mužov ponúka napríklad plátok z čerstvo rozkrájaného ananásu. Po plátkoch ananás možno predá skôr ako keby predával celý. V obchodíku s drogeriou ponúkajú miniatúrne tuby zubnej pasty, v potravinách maličké balíčky čaju. Pre nás navonok milé drobné balenia (malá zubná pasta je dokonca na cesty do cudziny praktickejšia), tam však majú iný význam. Väčšie, bežné balenie by si títo ľudia nemohli dovoliť kúpiť. Žijú za menej ako dolár na deň – v prepočte majú denne vyžiť za necelých 25 korún (to znamená nielen najesť sa, ale popri tom šetriť deťom na pomôcky do školy a na nájom za bývanie, v ktorom nie je voda či elektrina). Jeden dolár je asi 66 kenských šilingov. Od predavačky na okraji slumu sa dá za takú sumu kúpiť 12 paradajok. A zostane ešte šesť šilingov. Toľko stojí v období sucha galón (asi 20 litrov) vody, ktorú treba prevariť, aby bola pitná. Akú šancu v živote majú títo ľudia? (db)



Chlapci z Nyeri, Keňa/eRko, Robo Imrišek

„Najcennejším majetkom človeka je smiech...a plač.“

Jan Werich

Fakty:

Pre chudobu denne zomiera 30 000 detí.

Približne 1,2 miliardy ľudí žije v extrémnej chudobe – zo sumy menej ako jeden dolár denne. Polovica z nich nemá ani 18 rokov.

Extrémna chudoba sužuje každého druhého obyvateľa subsaharskej Afriky.

25 000 ľudí denne zomrie v dôsledku hladu a podvýživy. Je to akoby v stredu umreli všetci v Hlohovci, vo štvrtok v Partizánskom, v piatok v Šali – len sa to deje na inom mieste.

Na svete je potravy dosť. Hlavnou príčinou hladu je chudoba. 850 mil. ľudí je podvyživených. Asi 800 mil. ľudí trpí chronickým hladom - ich denný príjem kalórií nestačí na aktívny a zdravý život.

Spôsobov merania chudoby je viac. Najčastejšie sa za hranicu chudoby považuje suma dva doláre na deň (tak chudobu definuje Svetová Banka a OSN). Vo svete je asi 2,8 miliardy ľudí, ktorí žijú z takejto alebo menšej sumy. Hranicou takzvanej extrémnej chudoby je jeden dolár na deň. V extrémnej chudobe žije 1,2 miliardy ľudí. Extrémna chudoba je chudoba, ktorá zabíja.

Nejde len o peniaze – chudoba znamená aj obmedzený alebo nijaký prístup k pitnej vode, hygiene, výživnej strave, vzdelaniu a predovšetkým k nádeji na lepšiu a dôstojnejšiu budúcnosť.

Ako sa meria chudoba?





Aktivita: Žiť z jedného dolára na deň

Cieľ:

Aktivita nám pomôže uvedomiť si, koľko spotrebujeme, a vžiť sa do situácie ľudí v extrémnej chudobe.

Pomôcky:

papiere (aspoň formát A3), nožnice, lepidlo, fixky

čas: 30 – 45 minút

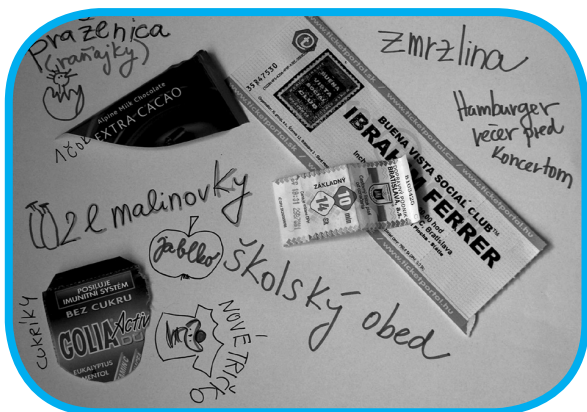
Inštrukcie:

Požiadajte deti, aby celý deň zbierali obaly či nálepky zo všetkého, čo zjedli, vypili, kúpili si (ak sa obaly, či etikety nedajú získať alebo sa vám tento variant zdá náročný na realizáciu, môžu dané veci nakresliť alebo si na kartičky napísať názvy). Ak cestovali alebo boli v kine a pod., nech si priniesú lístok.

Každé dieťa má za úlohu vytvoriť za 10 minút koláž z toho, čo si prinieslo (prípadne nakreslilo či napísalo na papieriky). Ideálne je, ak si svoju koláž pripraví aj animátor či učiteľ.

Posadajte si do kruhu a koláže umiestnite do stredu. Pripomeňte, že nejde o nijaké porovnávanie „koľko na čo má“. Porozprávajte sa o tom, koľko toho bežne spotrebujete. Sú medzi kolážami niektoré, kde je toho nápadne veľa (možno len vzorný žiak podonášal všetky obaly, čo doma našiel) a iné, kde je toho príliš málo? Prečo? Sú koláže podobné?

Keby každý na svete spravil takúto koláž, boli by všetky podobné? Ako by sa asi líšili?



Povedzte deťom, že viac než miliarda ľudí, žije za menej ako dolár na deň (to je necelých 25 korún). Z tejto sumy majú, alebo často skôr nemajú jedlo, vodu, oblečenie, ošetrovanie, dopravu, bývanie. Extrémna chudoba znamená, že ľudia nemajú peniaze ani na to najnutnejšie. Jeden dolár je hranicou takzvanej extrémnej chudoby – takej, ktorá zabíja.

Nechajte deťom chvíľu času, nech sa pozrú na svoju koláž a porozmýšľajú, koľko asi „stál ich deň“.

Na Slovensku nebola prijatá nijaká definícia chudoby. V našej legislatíve možno za synonymum slova chudoba považovať pojem hmotná núdza. Je to stav, kedy príjem občana nedosahuje životné minimum – od 1. 7. 2007 je to suma 5 130 Sk na dospelého a 2 340 Sk na dieťa. V polovici roku 2007 bolo na Slovensku v hmotnej núdži vyše 400 000 ľudí (zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny).



Znova sa dobre pozrite na koláže – každý nech si vezme tú svoju a farebnou fixkou vyškrtne všetko, čo v skutočnosti nepotreboval. Vyzvite deti, aby povedali, čo vyškrtli prípadne nevyškrtli a prečo. Môžete spolu skúsiť vytvoriť zoznam toho, čo naozaj potrebujete na jeden deň. Diskutujte o návrhoch, ktoré deti dávajú a píšete ich na veľký papier alebo na tabuľu. Vedeli by ste vytvoriť takýto zoznam za sumu 50 korún? (2 doláre na deň predstavujú hranicu chudoby)

Je to ťažké, že? Vieme si vôbec predstaviť, že tak nejako žije skoro polovica ľudí na svete? Čo si o tom deti myslia?

Je hlad najlepši kuchár?

Jedálniček približne 600 chlapcov z projektu v Nyeri je veľmi skromný. Na raňajky je každý deň chlieb a čaj s mliekom. Na obed je *gederi* – fazuľa uvarená s kŕmnu kukuricou. Pri konzumácii *gederi* si treba dávať dobrý pozor, medzi bobuľami sa totiž nájde veľa kamienkov. Na večeru je *ugali* – hustá hmota z kukuričnej múky. Občas majú chlapci mäso z prasiatka, ktoré sami chovajú.

Sladkosti alebo žuvačky vôbec nejedávajú. Radi však žujú papier. Často sa stáva, že niekto vypíše stranu v zošite a vzápätí ju už žuje.

Tu sú krátke výpovede chlapcov z centra pre juniorov v Nyeri o tom, ako sa stravovali doma, na ulici a aké je to teraz:

John

Doma: Rodičia robili iba čapaty – dve pre dospelých a jednu pre mňa. Niekedy som jedlo kradol.

Na ulici: Jedol som to, čo nezjedli druhí – najmä to, čo som našiel v odpadkoch. A žobral som.

V projekte: Keď som sem prišiel, nemohol som sa vynadávať na to, koľko je tu jedla. Bol som ako zvieratko, nikoho by som k svojmu tanieru nepustil. Je tu skutočne veľmi dobré jedlo a mám ho toľko, koľko chcem.



Keby si jedol každý deň to isté, bol by si hladný? Bolo by to zdravé?

Pozrite si film Nyeri.

Materiál obsahuje aj fotoprílohu z Nyeri.

F

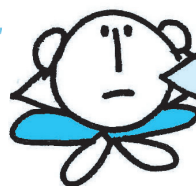
FOTO

Saddam

Doma: O jedlo sme súťažili, lebo nás bývalo v dome veľa. Ak náhodou niekto nebol doma, keď sa jedlo, nezostalo mu nič. Keď sa mi to stalo, vypil som pohár vody a išiel som spať.

Na ulici: Prehrabával som odpadky a často som sa o jedlo delil s potkanmi alebo mačkami.

V projekte: Jedlo je tu dobré. Je čisté a mávame aj mäso. Oveľa lepšie ako doma alebo na ulici.



Ešte raz sa pozri na jedálny lístok z Nyeri. Akými slovami by si takúto ponuku jedla popísal ty?

Recept na *ugali*

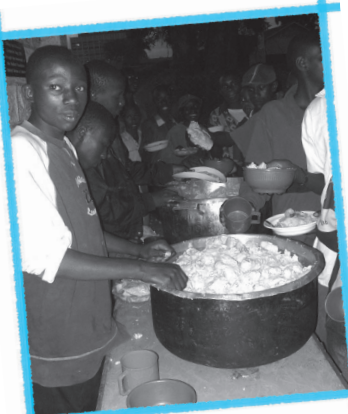
Ugali je základnou energetickou zložkou potravy v mnohých krajinách – hlavne vo východnej a južnej Afrike (tam ho nazývajú *pap*). Chudobní jedia *ugali* doslova denne. Varí sa z kukuričnej múky a vody.

Ako si *ugali* pripraviť?

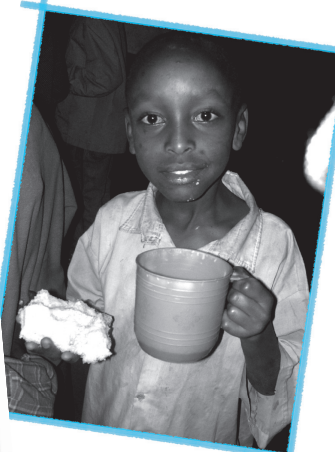
Nechajte v hrnci zovrieť vodu (cca 0,8 l). Za stáleho miešania pridávajte kukuričnú múku a zmiernite teplotu. Do kašovitej hmoty postupne pridávajte ďalšiu múku, až kým hmota značne nezhustne. Nezapodíajte hustnúce *ugali* miešať. Pozor, uvarené *ugali* je veľmi horúce. Afričania, ktorí si varia *ugali*, väčšinou nemajú na to, aby ho jedli s mäsom. Prílohou je často zelenina – špenátové listy, paradajky či kapusta. *Ugali* nie je nijaká delikatesa, je to však veľmi syté jedlo, ktoré rýchlo zaženie hlad.

Ako *ugali* predávajú v rýchlom občerstvení v slume môžete vidieť v minifilme: Podnikateľky zo slumu.

F



Ugali v Nyeri, Keňa/eRko, Marián Čaučík



Tipy na rozšírenie aktivity:

- urobte si piknik – každý pripraví pohostenie v sume jedného dolára. Môžete súťažiť, kto bude najoriginálnejší, najtvorivejší, najchutnejší (navrhnete deťom, aby premysleli a pripravili pohostenie v skupinkách – tak môžu dať svoj malý kapitál dohromady a možností je hneď viac).

- Idete na výlet? Čo tak si vyskúšať deň za dva doláre? Ťažká výzva. Ale keď vytvoríte skupinky, ktoré spoja svoje „doláre“, tvorivo využijú, čo kto má a múdro sa rozhodnú ako peniaze použiť. Dá sa to celkom dobre zvládnuť.

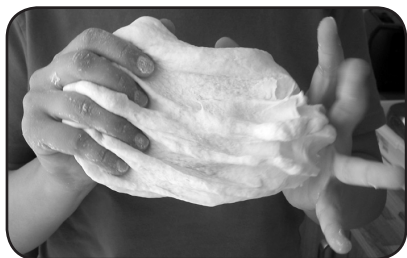


Recept na čapati

Čapaty sú veľmi obľúbené placky. Postup prípravy nie je zložitý:

- Kilogram polohrubej múky zmiešajte so šálkou vody, lyžicou soli a dvoma lyžicami oleja.

- Vypracujte jemné cesto. Ak je to potrebné, pridajte ešte trochu vody. Cesto však má byť tuhé, nie lejúca sa hmota.



- Poriadne vypracované cesto rozdeľte na 16 – 20 kúskov. Každý najprv rozvaľkajte na placku, potrite olejom, zrolujte a spravte uzol.



- Každý uzol opäť rozvaľkajte tak, že ho pritlačíte valčekom zhora, aby ste nenarušili štruktúru vrstiev.



- Placku opražte na panvici s troškou oleja (placka nesmie v oleji plávať).



Žiť v chudobe neznamená žiť bez radosti

Pre chalanov z Nyeri platí: „Najlepšia zábava na svete je futbal!“

Hádam všade na svete hrávajú chlapci futbal. Malí aj veľkí, bohatí aj chudobní. Tí, čo nemajú peniaze na futbalovú loptu, si ju vyrobia sami.

A ako sa robí lopta z igelitových vreciek?

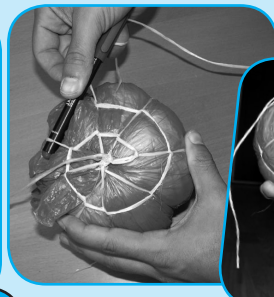
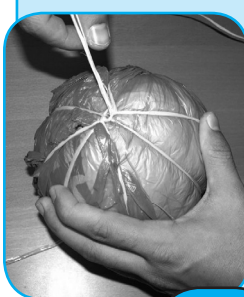
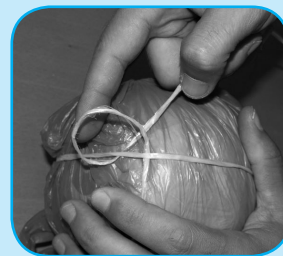
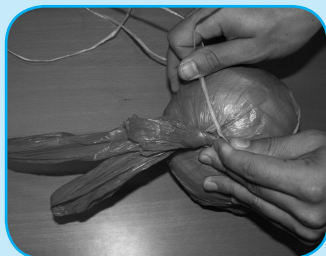
Najprv treba stlačiť niekoľko vreciek do guľičky a vopchať ich do ďalšieho vrečka. Celé to treba poriadne stlačiť, vonkajšie vrecúško zakrútiť a znova ho ovinúť okolo vznikajúcej loptičky.



Takto treba pokračovať až do požadovanej veľkosti. Na spevnenie lopty použite špagát.



Uviažte ním okolo lopty osem „poludníkov“. Potom postupne prepletajte špagát medzi nimi. Dobré ho po každom prepletení stiahnite a na koniec pevne zauzlite.



F

Vo filme *Hry v Nyeri* uvidíte aj výrobu lopty.



Začnite viac kontrolovať odpad, staré igelitové vrecká nevyhadzujte, ale šetrite si ich na loptu vlastnej výroby!

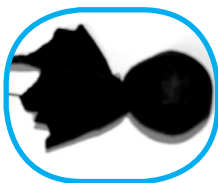
Bábika

Ďalšia hračka, ktorú si môžete vyrobiť, je figúrka ozdobená korálikmi.

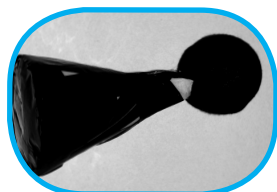
Je typická pre Južnú Afriku. Na jej výrobu potrebujete: čiernu látku (môže byť aj hrubšia čierna pančucha), ihlu, niť, koráliky, tvrdý papier, lepiacu pásku, vatu, trochu vlny.

Postup:

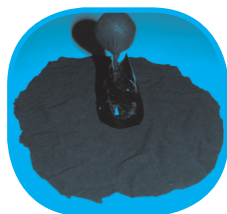
1. Z vaty vytvorte guľatú hlavičku (môžete použiť aj polystyrénovú guľku) a obalte ju čiernou látkou. Dole prešite.



2. Z tvrdého papiera vystrihnite polkruh a z neho spravte kužeľové telo. Oblepte ho páskou a naplňte vatou. Zalepte ho aj zospodu.



3. Kužeľ hore nastrihnite a dnu vsuňte konce látky obalujúcej hlavu. Krk potom spevnite lepiacou páskou.



4. Telo obalte do čiernej látky. Dobre ju prišite v oblasti krku.



5. Navlečte dlhý rad korálikov na pevnú zdvojenú niť. Zaujímavý efekt vznikne ak budete pravidelne striedať rovnaké usporiadanie korálikov.



6. Koniec nite prišite ku krku a začnite obmotávať okolo tela. Takto pokračujte až po spodok, kde korálikový riadok prišite a dobre ho uchyťte.

7. Vyšite figúrke tvár – oči, nos aj ústa. Nakoniec jej ešte dorobte vlasy z kúskov vlny.

Kalaha

Naučte sa strategickú hru pre dvoch hráčov – *kalahu*. Táto hra, rozšírená v mnohých oblastiach Afriky, má niekoľko tisíc rokov. Hrá sa s kamienkami, mušľami, trňami alebo fazuľkami.



Hra podobná kalaha, Sudán/archív eRka

Pravidlá hry:

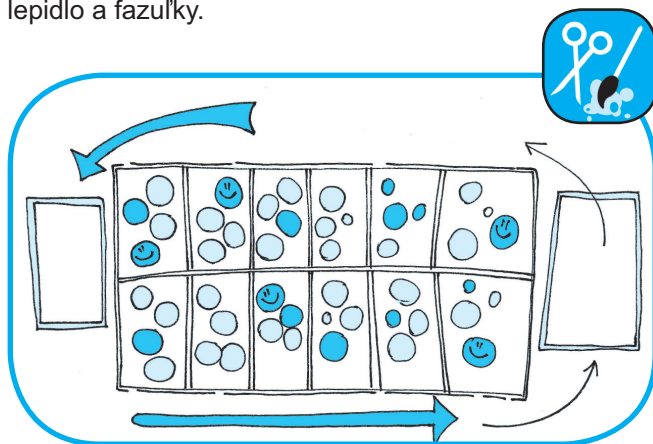
Obaja hráči si vyhlbia po šesť jamiek v zemi (môžete ich nahradiť škatuľkami), ktoré ležia vedľa seba. Okrem toho ešte jednu väčšiu priehľbinu napravo od vlastných jamiek (obrázok dole). To je miska na počítanie. Do každej z malých jamiek vložíme štyri kamienky.

Cieľom hry je zhromaždiť čo najväčší počet kamienkov vo vlastnej miske. Hráči sa striedajú. Ťah prebieha takto: hráč vyberie všetky kamienky z ľubovoľnej svojej jamky a vloží ich po jednom do nasledujúcich jamiek proti smeru hodinových ručičiek. Pritom nevynechá ani jamky a misku protihráča. Ak posledný kameňok padne do vlastnej misky, môže hráč urobiť ešte jeden Ťah.

Ak padne posledný kameňok do jeho už prázdnej jamky, hráč vezme tento kameňok a aj všetky súperove z jamky ležiacej oproti. Získané kamienky vloží ako zvláštnu korisť do svojej misky. Hra končí, keď je všetkých šesť jamiek jedného z hráčov prázdnych a nasledujúci hráč svojim Ťahom nemôže do žiadnej súperovej jamky vložiť kameňok.

Kamienky, ktoré zostali v jamkách hráča A, prípadnú hráčovi B a naopak. Víťazom je ten, kto vo svojej miske nazhromaždil najviac kamienkov.

Hracie pole si môžete vyrobiť, stačí zopár škatuliek, lepidlo a fazuľky.





Vymysli vlastnú hračku



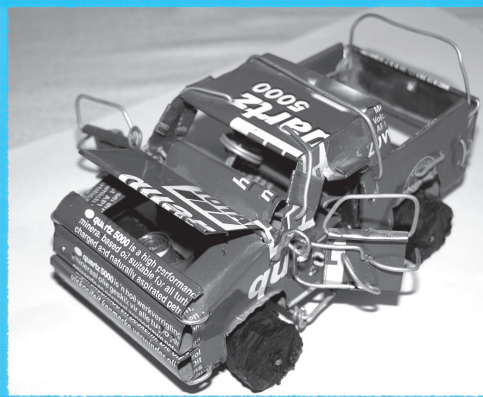
Cieľ: Podporiť tvorivosť detí, pomôcť im uvedomiť si, že nie všetci majú doma *playstation*, počítačové hry, autá na diaľkové ovládanie, no napriek tomu môže byť hra zábava.

Postup: Porozprávajte sa s deťmi o tom, ako a s čím sa radi hrajú oni a ako sa asi hrajú chudobné deti v rôznych krajinách. Môžete si spolu vyskúšať výrobu niektorej hračky z predchádzajúcej strany alebo si pozrieť film o hrách chlapcov z Nyeri.

Deti, ktorým rodičia nenakúpia hromadu hračiek, musia byť vynaliezavé a často si vedia vymyslieť originálne a zaujímavé hry. Dokážete to aj vy? Samozrejme! Tvoriví sme totiž všetci, len niektorí tento dar málo využívame.



Úlohou detí (jednotlivcov alebo malých skupín) bude navrhnuť vlastnú hračku alebo hru z nejakého odpadového materiálu. Vyzvite deti, aby sa pozreli na veci, ktoré už nepoužívajú a nepotrebujú a aby porozmýšľali, čo zábavné by sa z nich dalo spraviť. Pre inšpiráciu im môžete priniesť rôzne staršie nepoužívané veci – zátky, handričky, škatuľky, prázdne obaly, atď. Dajte deťom na takéto zbieranie nápadov týždeň – počas neho môžu nápad konzultovať so staršími kamarátmi alebo s učiteľmi. Na ďalšie stretnutie by si deti už mali priniesť potrebný materiál a zhotoviť hračku.

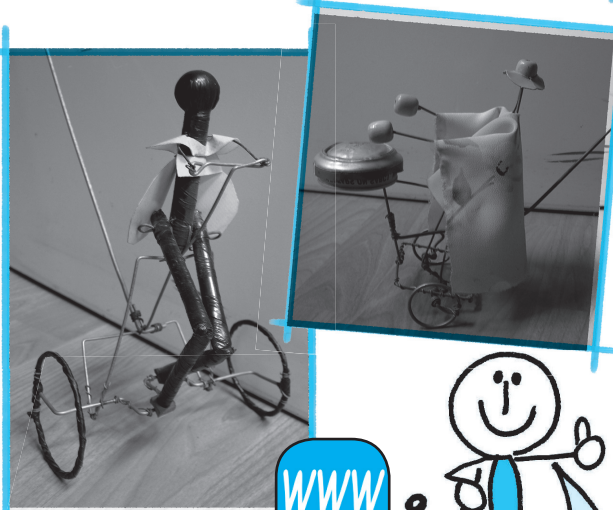


Na výrobu takéhoto autíčka treba prázdne plechovky, nožnice na plech, gumu na kolesá, drôty, kombinačky a veľa trpezlivosti. (foto: archív eRka)



Daniel z Nyeri si vyrobil jednoduchú hračku zo škatuľky na mlieko, dvoch plastových uzáverov, drôtu a šnúrky.

(foto: archív eRka)



WWW



Návod na výrobu pohyblivého drôteného panáčka nájdete na www.svetbezchudoby.sk

2. Zabezpečiť základné vzdelanie pre všetkých

do roku 2015:

- zabezpečiť, aby deti kdekoľvek na svete – chlapci aj dievčatá – mohli dokončiť základnú školu



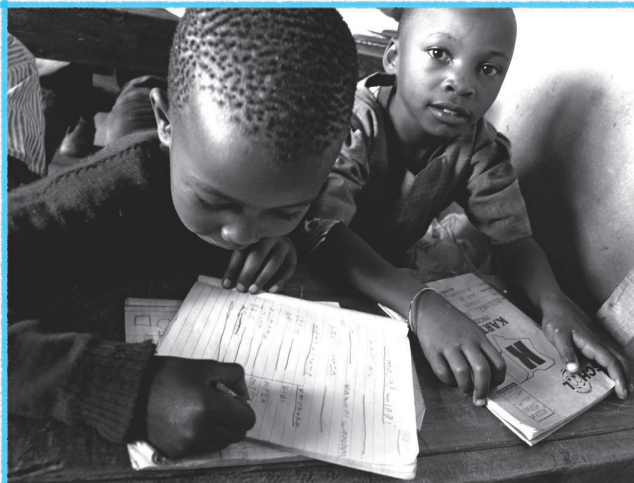
Novinársky postreh z Kene:

Na Slovensku sa vedie veľká debata – platiť či neplatiť za štúdium na vysokých školách. V Keni sa platí školné za strednú i vysokú školu. A donedávna sa platilo ešte aj za to, keď deti chodili na základnú školu. Tieto poplatky pred pár rokmi zrušili a do škôl začalo chodiť viac detí. Školy sú však preplnené – na učiteľa pripadá niekedy aj 80 žiakov a učitelia majú malé platy. Aj preto, ak si nájdú lepšie platené miesto, odídu.

Po uliciach sa stále potuluje veľa detí, ktoré by mali sedieť v škole. Radi by išli do školy, lebo vedia, že so vzdelaním majú šancu získať prácu, ale ich rodičia alebo príbuzní nemajú na to, aby im zaplatili školskú uniformu a pomôcky. Často nemajú ani rodičov alebo ich vychováva len mama, pretože otec odišiel. A keď sa o nich príbuzní nevládzu alebo nedokážu starať, pošlú ich do sveta. Na ulicu. Nezáleží na tom koľko majú rokov, povedia im, že sú už veľkí a musia sa o seba sami postarať. Stará sa o nich „ulica“, chalani s podobným osudom im „poradia“: najlepšie bude niekde zohnať či ukradnúť 30 šilingov a kúpiť si lepidlo. Pri jeho výparoch zabudneš, že v živote nemáš šancu. Ak lepidlu celkom neprepadnú a majú šťastie, niekedy natrafia alebo aj sami vyhľadajú pomoc. Do internátu a školy v Nyeri niektorí z takých chalanov šli pešo tri dni z Nairobi. A niektorí z nich sa stali najlepšimi žiakmi. Využili šancu, ktorá by inak za normálnych okolností mala byť samozrejmosťou. Ako ceruzka, pero, či zošit, bez ktorých si život v škole ťažko predstaviť. (db)



Aj takto môže vyzerať trieda, Sudán/eRko, Maroš Čaučík



Detická záhradná škola, Keňa/eRko, Jana Čavojská

Neučíme sa pre školu, ale pre život.

Viac o Záhradnej škole nájdete v prílohe P 2.



V rozvojových krajinách nedokončí základné vzdelanie jedno z piatich detí. Ak je vás v triede 30, znamenalo by to, že šiesti nedokončia ZŠ. Čo by to pre nich znamenalo?

Fakty:

Viac ako 100 miliónov detí nemá možnosť chodiť do školy.

Takmer miliarda ľudí nevie písať a čítať.

Percento nákladov na zbrojenie vo svete, by stačilo na pokrytie základného vzdelania pre všetky deti.

60 percent detí bez základného vzdelania sú dievčatá. V rozvojových krajinách každé štvrté dievča nedokončí ani piaty ročník základnej školy.

V rozvinutých krajinách vyše 80 percent detí, ktoré ukončia základnú školu, pokračuje v štúdiu na strednej škole. V Afrike na strednej škole pokračuje menej ako polovica detí, ktoré skončili základnú školu.

Ak by si sa narodil v africkej Burkine Faso, chodil by si pravdepodobne do školy menej ako štyri roky. Priemerný Európan absolvuje asi 15 rokov vzdelávania.



Vo filme *Riekanky* nazrite do jednej triedy a vo filme *Mike* sa zoznámte s výborným žiakom z Nyeri.



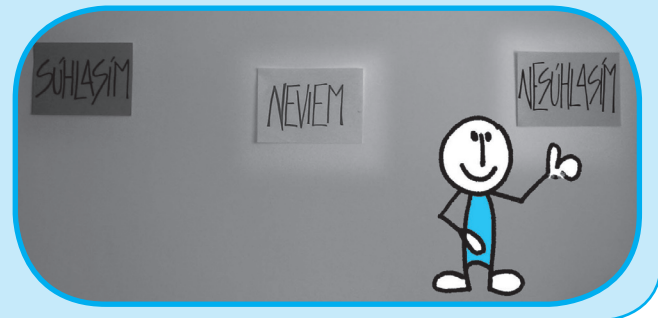
Aktivita: Chodiaca debata

Niekedy je v skupine ťažké, aby každý mal možnosť vyjadriť svoj názor. Jedna z aktivít, ktoré to umožňujú je tzv. „chodiaca debata“. Metódu možno použiť pri rôznych témach. Na stenu – do stredu a na okraje – nalepte tri papiere: súhlasím, neviem, nesúhlasím. Účastníci reagujú na vyslovený výrok tak, že sa postaví na príslušné miesto. Ten, kto s výrokom vôbec nesúhlasí, postaví sa doprava; ak nevie dostredu; ak nesúhlasí doľava.

Keď sa každý postaví, kam chce – moderátor sa začne pýtať. Kto chce povedať, prečo si vybral práve miesto, kde stojí, mal by dostať priestor. Moderátor by mal dbať na to, aby zazneli hlasy z rôznych miest. Počas slovnej diskusie sa môžu účastníci ďalej premiestňovať – ak ich niekto presvedčil, môžu opustiť svoj pôvodný postoj a presunúť sa na iné miesto. Je dobré, ak si moderátor takéto zmeny všimá a vyzve na vysvetlenie. Pozor však, nech nerozprávate prídlho.

„Chodiacu debatu“ vyskúšajte napríklad s nasledujúcimi výroky:

- Vzdelaní ľudia sú vždy úspešnejší ako ne vzdelaní.
- Dieťa, ktoré pomáha živiť rodinu, nemusí chodiť do školy.
- Pre chlapcov aj dievčatá je škola rovnako dôležitá.
- Základná škola by mala byť povinná a zadarmo všade na svete.
- Stredná škola by mala byť povinná a zadarmo všade na svete.
- Namiesto chodenia do školy, by som radšej pracoval/a.
- Život je škola, v ktorej neúspech je lepším učiteľom ako úspech.



Záhada:

Prečo v niektorých krajinách nechodí do školy tak veľa detí?

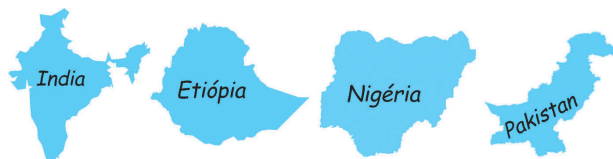
Cieľ:

Táto aktivita nedá deťom hotové odpovede na danú otázku, je však dobrou príležitosťou na to, aby sa učili odpovede aktívne hľadať pomocou rôznych informačných zdrojov.

Aktivita vedie k hlbšiemu zamysleniu sa nad rôznymi dôvodmi, ktoré deťom bránia chodiť do školy. Forma aktivity je zameraná na tréning práce v tíme a prezentačných zručností.

Pomôcky: perá, papiere, prístup na internet, slovníky (množstvo zdrojov na internete je v angličtine alebo v nemčine), prístup do knižnice, prípadne materiál na prípravu plagátov alebo možnosť prípravy prezentácie.

Čas: Aktivita je časovo náročná. Môže byť inšpiráciou napríklad pre učiteľov, ktorí realizujú projektové vyučovanie.



Postup:

V každej z týchto krajín viac než pol milióna detí nechodí do školy.

Oboznámte deti s niekoľkými základnými faktami týkajúcimi sa druhého MRC. Ako aktivitu na úvod si môžete vyskúšať „chodiacu debatu“.

Rozdeľte deti do menších, napríklad štvorčlenných skupín, každá bude samostatnou pátracou jednotkou. Každá skupina si môže vylosovať krajinu (ak máte viac skupín – môžete rozlišovať Nigéria – chlapec, Nigéria – dievča a pod.).

Povedzte deťom, že krajiny, ktoré si vybrali patria medzi tie, kde najviac detí nechodí na základnú školu. V každej z nich je viac než pol milióna takýchto detí.

Ich úlohou je vypátrať čo najviac faktov, ktoré súvisia so školami v ich krajine a vytvoriť príbeh imaginárneho dieťaťa z Nigérie, Pakistanu, Indie alebo Etiópie, ktoré nechodí do školy. Ak vám to podmienky dovoľia, nechajte na ich tvorivosti, ako príbeh spracujú – jedna skupina môže pripraviť prezentáciu na počítači, iná krátku scénku či nakresliť komix. Deti určite prídu so zaujímavými nápadi.



Niekoľko nápadov, ktoré môžu deti pri svojom pátraní použiť, nájdete v prílohe P 12.

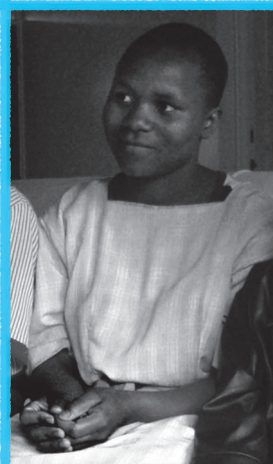
Krátka aktivita: Prečo deti nechodia do školy?

Vyskúšajte s deťmi pantomímu. Malej skupine dajte kartičku s dôvodom, prečo dieťa nechodí do školy. Bez slov by sa mala pokúsiť tento dôvod predstaviť ostatným v skupine. Tie hádajú o čo asi ide. (Ak sa vám pantomíma zdá príliš náročná pre vašu skupinu detí, dovoľte im kombinovať ju napríklad s kreslením obrázkov.)

- Minulý rok u nás vôbec nepršalo, všetko uschlo. Rodičia prišli o celú úrodu a nezarobili žiadne peniaze, aby mi mohli zaplatiť školu.
- V našej osade nie je nijaká škola ani učiteľ. Najbližšia škola je v meste, ale to je od nás 10 kilometrov. Kráčať každý deň cez buš tam aj naspäť nie je jednoduché.
- Doma je nás sedem súrodencov. Rodičia nemajú na to, aby nás všetkých poslali do školy. Chodia tam len chlapi. My dievčatá sme doma, ale celý deň máme čo robiť – zaobstarať vodu, drevo a postarať sa o malého bračeka nám zaberie veľa času.
- Pred dvoma rokmi som chodil do školy. Lenže potom sa u nás začalo bojovať. Učiteľa zastrelili rebeli. Veľa ľudí z našej dediny už odišlo.
- Moja mama je veľmi chorá. Z nemocnice ju poslali domov – vraj má aids a už jej nemôžu pomôcť. Nemôžem ju nechať samu – nik iný sa o ňu nepostará.
- Ušiel som z domu. Boli sme veľmi chudobní a rodičia začali piť. Často ma bili. Teraz som na ulici. Do školy nechodím, lebo nemám nijaké peniaze. Ak niečo vyžobrem alebo ukradnem, kúpim si trochu jedla a lepidlo.

Nechajte priestor, aby deti povedali, čo si o danom probléme myslia. Sú aj u nás deti, ktoré nechodia do školy? Aké sú príčiny u nás?

Stella



Stella má 16 rokov. Pochádza z Rwandy – krajiny, ktorú vážne poznačila občianska vojna medzi dvoma etnickými skupinami Tutsiov a Hutuov. Vyše 100 000 ľudí tu bolo zavraždených. Najmenej 1,5 milióna ľudí ušlo z krajiny.

Stella je sirota, mama ani otec už nežijú. Ako sa dostala z Rwandy

do Kene? Vzala ju so sebou príbuzná. Prisľúbila jej, že v Keni bude chodiť do školy, kúpi jej pekné šaty a postará sa o ňu. Lenže po príchode do Nairobi nebolo už o škole ani reči. Stella musela začať pracovať – namiesto chodenia do školy upratovala.

Stella si s tetou prestala rozumieť a tá ju napokon vyhodila z domu.

Našťastie sa Stella zoznámila s Marcelasom, ktorý pracoval v Detskej záhradnej škole a domove – projekte, ktorý vedú mladí manželia Moses a Sylvia Ndunguovi. Veľmi tu Stelle pomohli, dnes sa už cíti ako súčasť rodiny. Zo začiatku to však nebolo ľahké. Nevedela si zvyknúť na to, že ju má niekto rád. Nikomu nedôverovala. Bola drzá, arogantná a neposlušná. Moses a Sylvia si mysleli, že u nich nevydrží ani rok.

Sylvia o Stelle hovorí: „Zdôverila sa mi vlastne až po roku. Vtedy som sa dozvedela pravdu o tom, čo všetko prežila. Ako preskakovala cez mŕtve telá, jedla v lese, spala pri pozabíjaných ľuďoch. Preto sa správala tak zle, keď k nám prišla. Vedť ani k nej sa dlho nik nesprával dobre. Bolo to príliš veľa bolesti na jedno dieťa. Ako mnoho iných zranených detí, ktoré k nám prišli, zo začiatku nás nevnímala ako spriaznené duše, dívala sa na nás ako na nepriateľov. My sme ju povzbudzovali a po dlhšom čase sme si všimli, že sa začína meniť.“

“V škole nepatrím k najlepším, som skôr taká priemerná. Snažím sa a mám nádej, že budem pokračovať na strednej škole. Chcela by som byť zdravotnou sestrou a pomáhať ľuďom,” hovorí Stella.



Pozrite si krátky film Stella.

Otázky do diskusie:

- Tušíte koľko je vo svete utečencov? Stella odišla z krajiny poznačenej vojnou, aké iné dôvody vedú ľudí k tomu, že navždy opustia svoj domov?
- Ako by sa asi vyvíjal jej život, keby sa nedostala k Mosesovi a Sylvii?
- Prečo bola Stella po príchode k Mosesovi a Sylvii zlá?



3. Podporiť rodovú rovnosť



Nairobi, Keňa/eRko, Jana Čavojská

„Vzdelaný človek je pokladom pre svoju rodinu.“

Čínske príslovie



Novinársky postreh z Kene:

Vo veľkom športovom areáli pri slume Mukuru sa hrá futbalový turnaj. Nechýbajú na ňom dievčatá. Nie ako fanúšičky svojich tajných lások zo školy, ale ako hráčky. V Keni je ženský futbal samozrejmosťou. Dievčenské družstvo zo športového združenia MUSA hrá s rovnakým zápalom ako chlapčenské. „Sme na ne veľmi hrdí, hrajú aj národnú ligu,“ hovorí Sammy Jumba, ktorý pracuje v MUSA a prisadol si na okraj ihriska na kus reči. Sammy je mladý muž, ale na počudovanie sám sa rozhovori o tom, že dievčatá a ženy to majú v Keni ťažké a veru je rád, že je chlapom. Vysvetľuje, o čo náročnejšie to majú dievčatá, ktoré sa pre chudobu ocitnú na ulici. Mnohé z tých, čo v tej chvíli vytrvalo viedli zápas na ihrisku, sa živili prostitúciou – zákazníci im platili po 20 šilingov (v prepočte sedem korún!). Rodičia v Keni dievčatá veľmi nepodporujú v tom, aby chodili do školy. Otcovia ich často nútia v mladom veku do sobášov. Mnohé zďaleka nemajú 18 rokov, keď sa prvý raz stanú matkami. A väčšinou potom nemajú len jedno, dve či tri deti. Muži ich často opúšťajú a starosť o obživu nechávajú na ne. „Niektorí hovoria, že najväčším problémom žien sú muži. A majú pravdu,“ vraví Sammy. Tvrdí, že keď sa raz ožení, určite nebude mať desať detí. Daniela z Nairobi prikyvuje – okrem mikropôžičiek pre ženy a podpory vzdelávania dievčat je dôležité hovoriť o plánovaní rodiny, o práve ženy povedať nie a o zodpovednosti mužov. (db)



P

V prílohe P 14 nájdete krátky test o ženách.

- presadzovať rovnosť mužov a žien a posilniť rolu žien v spoločnosti
- do roku 2005 odstrániť nepomer pohlaví v základnom a strednom školstve a do roku 2015 na všetkých stupňoch vzdelávania

Fakty:

Na svete je asi 600 miliónov dospelých žien, ktoré nevedia čítať a písať.

Približne 60 miliónov dievčat nechodí do školy.

Dve tretiny najchudobnejších ľudí na Zemi sú ženy a dievčatá. Súvisí to s tým, že tvoria 70 percent negramotnej populácie?

Každé štvrté dievča v rozvojových krajinách nedokončí základné vzdelanie.

V mnohých krajinách sú ženy znevýhodňované od narodenia, ba dokonca ešte pred ním (rodovo motivované potraty). Výrazne uprednostňovaní sú chlapci (mať syna je výhodnejšie napr. z pohľadu pracovnej sily i starostlivosti o rodičov v budúcnosti). Najznámejším príkladom takejto krajiny je Čína. Nepomer medzi pohlaviami je tu taký veľký, že milióny mužov si v Číne nemôžu nájsť manželku.

Deti, ktoré sa narodili nevzdelaným mamám zomierajú pred dosiahnutím piateho roku života s dvakrát väčšou pravdepodobnosťou ako deti, ktorých mamy dokončili aspoň základné vzdelanie.



Futbalistky z MUSA, Keňa/eRko, Jana Čavojská

Potrebuje dievča, ešte k tomu postihnuté, lepšie vzdelanie?

RH

Na úvod oboznámime deti so základnou situáciou a rozdelíme ich do skupín, ktorým pridáme jednotlivé roly (ak je detí menej, môžete úlohy prideliť aj jednotlivcom).

Pri tejto hre budeme potrebovať štyri skupiny: rodičia Onsandovci, stará mama, dievčatko Mercy, učiteľský zbor.

Každú skupinu dajte kartičku s popisom ich roly. Na to, aby sa porozprávali a pripravili si argumenty do debaty by mali mať 10 – 15 minút. Počas prípravy sa v každej skupine zastavte a uistite sa, že porozumeli svojej úlohe a vedia, čo majú robiť.

Po príprave nechajte najprv vystúpiť Mercy, aby povedala dôvody, pre ktoré chce ísť do školy. Nechajte zareagovať rodičov, starú mamu aj učiteľský zbor. Dajte deťom 2 – 3 minúty, aby sa poradili a vyzvite ich, aby jednotlivé skupiny ešte raz reagovali, kým skupina rodičov povie svoje rozhodnutie. Na záver si prečítajte, ako to dopadlo naozaj.

Všeobecne o rolových hrách:

Rolové hry umožňujú žiakom vžiť sa do určitej situácie. Učia sa pozerieť na svet z pohľadu iných ľudí. Pri rolovej hre Miško už nie je Miškom, ale napríklad otcom rodiny zo slumu Lunga Lunga – mal by sa snažiť vžiť do jeho problémov i radostí, premýšľať aj rozprávať ako on.

Rolové hry sú pre deti dobrým tréningom empatie, fantázie aj vyjadrovacích schopností a patria k základným metódam zážitkového učenia sa.

Veľmi dôležitá je úloha moderátora. Ak sa účastníci hry príliš vžijú do svojich úloh – môže nastať problém v zvládaní emócií. Je potrebné, aby moderátor prispel k atmosfére, v ktorej sa budú jednotlivé skupiny navzájom počúvať a prehovorí, keď im udelí slovo.

Moderátor citlivo usmerňuje priebeh diskusií a riadi i záverečné zhrnutie hry (tu je vhodné dať deťom priestor, aby hovorili opäť za seba – ako sa cítili pri hre, či sú spokojné s jej výsledkom a pod.).

Kartičky s rolami:

rodičia Onsandovci

Bývate v kenskom hlavnom meste Nairobi. Obaja ťažko pracujete, aby ste uživilí svojich dvoch synov a dve dcéry a zaistili im budúcnosť. Chcete, aby chlapi pokračovali v štúdiu a dostali sa na univerzitu. Je to síce veľmi drahé, ale ak uspejú, postarajú sa o rodinu v budúcnosti. Najväčšiu starosť vám robí dcéra Mercy. Má 14 rokov. Je postihnutá. Od narodenia má zle zrastenú kľby a chodí iba s ťažkosťami. Učí sa dobre, ale vy ste sa rozhodli, že ju vezmete zo školy. Päť tried jej stačí. Chcete ju chrániť. V škole sa jej mnohí vysmievajú a pre jej postihnutie ju považujú za prekliatu. Najlepšie bude, ak sa v kurze pre postihnutých naučí šiť. V budúcnosti by sa tak mohla živiť – hoci veríte, že jej pomôžu vzdelaní bratia, pretože ako postihnutá si určite nenájde muža, ktorý by sa o ňu postaral. Nemá zmysel, aby ďalej chodila do školy. Ušetrené peniaze použijete na lepšie vzdelanie jej bratov.

učiteľský zbor

U vás v škole sa zastavila stará mama jedného postihnutého dievčaťa. Chcela, aby ste si pohovorili s jej rodičmi a presvedčili ich, že štúdium na vašej strednej škole bude dobrou investíciou do dcérinej budúcnosti. Vy si tým však vôbec nie ste istí. Postihnutí ľudia bývajú zvláštni. Vy máte iba „normálnych“ študentov. Myslíte si, že by v škole mohla mať kvôli postihnutiu zbytočné problémy. Nemá ich aj tak dost? Ak by aj zvládala štúdium, načo by jej vlastne bolo? Postihnutá si ťažko nájde prácu. Súhlasíte s rodičmi, že pre dievča bude najlepšie, ak sa naučí šiť.

Mercy Onsandová

Si zmätená. Vieš, že tvoji rodičia ťa milujú. Lenže nechápu, aké dôležité je pre teba chodiť do školy. Je pravda, že sa ti tam často posmievajú pre tvoje krivé nohy a nemotornú chôdzu. Zatneš zuby a keď ťa nik nevidí, poplačeš si. Ale si medzi ľuďmi! Je to pre teba veľmi dôležité. Vieš o viacerých postihnutých, ktorí sú celé dni len doma. Rodina ich doslova ukryva, akoby sa za nich hanbili. Snívaš o tom, že pôjdeš na strednú školu a potom na univerzitu. Ľudia ťa často podceňujú. Vieš, že vzdelanie ti dodá viac sebavedomia. Túžiš byť silná a pomôcť ľuďom, ktorí majú podobné problémy ako ty. Uvedomuješ si, že stredná škola je drahá a tvoji rodičia nemajú peniaze navyše. Aj tak ich však chceš presvedčiť.

stará mama Wangeri

Hneváte sa, že rodičia Mercy až príliš chránia. Je síce postihnutá, ale ak ju neprestanú úzkostlivo chrániť, nebude nikdy samostatná a bude odkázaná na pomoc iných. Dievča je múdre, tak prečo by nemalo pokračovať v štúdiu? Mnohí ľudia si myslia, že dievčatá nepotrebujú vzdelanie, že sa majú hlavne naučiť starať o domácnosť a deti. Lenže vy sama ste v živote stretli až príliš veľa žien, ktoré si nevedeli nájsť poriadnu prácu, lebo nemali vzdelanie. Vidíte, že Mercy má silnú vôľu a energiu prekonávať ťažkosti aj výsmech. Viete, že chce chodiť do školy a sľúbili ste jej, že ju podporíte. Sama však nemáte peniaze a stredná škola nie je zadarmo. Ste odhodlaná presvedčiť rodičov, aby Mercy nechali ďalej študovať.



Ako to s Mercy dopadlo v skutočnom živote?



Mercyni rodičia sa rozhodli, že ju nepošlú na strednú školu. Zostala doma niekoľko mesiacov. Celkom stratila chuť do života a stále plakala. Napokon zakročila stará mama. Povedala rodičom, že ak Mercy nepošlú do školy, zomrie alebo sa zblázni od žiaľu. Rodičia videli, že s dcérou je to zo dňa na deň horšie a zmenili názor. Mercy skončila strednú školu, pokračovala na univerzite a nakoniec si spravila aj doktorát. Dostala vzdelanie, ktoré jej dalo šancu. Napriek predsudkom sa dokonca vydala. Aj v tom jej rodičia veľmi bránili, ale tvrdohlavá Mercy išla za svojim srdcom. Rodičia dnes vidia, že dcéra sa rozhodla správne a dokáže sa o seba dobre postarať. Dnes je výkonnou riaditeľkou organizácie Postihnutí ľudia Kene a venuje sa právam postihnutých detí i dospelých.



V našej kultúre je postihnutie spojené s predsudkami. Často sa považuje za kľatbu. Aj preto mnohí odmietajú komunikovať s postihnutým človekom. Ľudia s postihnutím sú veľmi osamelí. Nevie sa o nich. Rodina ich často skrýva. Nepoznáme ani ich presný počet.

Mercy Njeri Onsandová



Pauline s deťmi, Uganda/eRko, Hanka Maťová

Zachránilo ma 20 eur



Keď v diecéze Kasana – Luweero v Ugande rozbehli systém poskytovania mikropôžičiek, projekt dostal názov *Wekembe – Snaž sa!*

Najchudobnejším ženám, ktoré majú záujem podnikat' a zabezpečiť tak príjem pre svoju rodinu, ponúka projekt pôžičky. Finančný obnos je veľmi nízky, ale na začiatok to v podmienkach ugandského vidieka stačí.

Dnes je do projektu zapojených 2 602 žien v 90 skupinkách, tzv. „dedinských bankách“. Banky si ženy spravujú samy pod vedením oblastného projektového manažéra.

Jedna zo žien, ktoré využili pomoc projektu *Wekembe* je Pauline Nabasirye. V očiach tejto jednoduchej ženy sa zračí spokojnosť a akýsi záblesk životnej istoty.

Jej život je veľmi prostý a tvrdý. Je to život vdovy, ktorá sa musí postarať o sedem detí, pretože manžel jej zomrel na aids. Napriek tomu sa Pauline podarilo zabezpečiť podnikaním pravidelný príjem.

Pauline najprv absolvovala školenie, ako hospodáriť s peniazmi. Tu sa prvýkrát dopyču o úverovom systéme.

Pochopila, ako jej z projektu *Wekembe* požičajú malú sumu, ktorú môže použiť na začatie vlastného podnikania. Zo svojho zisku bude postupne úver splácať.

Vrátené peniaze sa používajú na poskytnutie úveru ďalším ženám v núdzi. Pauline má v banke aj možnosť sporenia – zisk zo svojho podnikania ženy spoločne vkladajú na bankový účet v mestečku Luweero, aby si tak vytvorili finančnú rezervu pre budúcnosť. „Dostala som zošit a ceruzku, aby som sa naučila zapisovať si svoje príjmy aj výdavky. Naučili ma kontrolovať si, či mi moje podnikanie prináša zisk.“

Ako konkrétne Pauline využila požičané peniaze? Požičala si 20 eur. Za štyri kúpila malé prasiatko. Po čase dochovala 12 mladých. Jedno si nechala, ostatné predala. Ďalších 6 eur investovala do podnikania s banánovými palacinkami. Zadovážila si panvicu, nakúpila banány, múku, olej a trochu cukru. Začala piecť sladké palacinky, ktoré potom za pár drobných predávala deťom na desiatu a obed v dedinskej škole. Zvyškami z pečenia krmila prasiatko. „Zo zvyšku pôžičky podnikám s kávou. Vysadila som ju pri dome a keď dozrie, odpredávam ju na trhu v meste.“ Pauline má všetko dobre premyslené – chovom ošipaných získava organické hnojivo pre svoju miniatúrnu plantáž.

Dnes už Pauline spokojne rozpráva, že je schopná užiť si svoje deti, zaplatiť im školné, nakúpiť školské uniformy a potrebné pomôcky.

„*Wekembe – Snaž sa!*“ – sa stalo Pauliným životným heslom, ktoré chce vštepiť i svojim deťom.

(*Katolícke noviny/Hanka Maťová, krátené*)



Kto získa mikroúver?

RH

Cieľ:

Pomôcť deťom uvedomiť si, že aj v najbiednejších slumoch sú schopní ľudia – ak dostanú šancu, dokážu sami pomôcť sebe aj okoliu. Porozmýšľať o možnostiach zabezpečiť si slušný život aj v podmienkach chudoby.

Pomôcky: papiere, perá, kópie infokartičiek a projektového formuláru

F

Inštrukcie:

Na úvod porozprávajte deťom o mikroúveroch. Môžete si s nimi prečítať článok *Záchranilo ma 20 eur* alebo pozrieť krátky film *Podnikateľky zo slumu*.

Rozdeľte účastníkov do piatich skupín. Skupiny predstavujú dedinskú radu, manažment banky a tri rodiny – Wangovcov, Hlopheovcov a Bandovcov. Každá skupina dostane bankové pravidlá, hodnotiacu tabuľku, kartičku so základnými informáciami o sebe, svojich troch najväčších potrebách a s pravidlami, podľa ktorých banka funguje. Na úvod dostanú účastníci 5 – 10 minút na to, aby sa oboznámili s informáciami na svojich kartičkách. Úlohou rodín a dedinskej rady je vybrať potrebu, na ktorú chcú žiadať úver. Povedzte im, nech si spíšu dôvody, prečo by takúto podporu mali dostať a pripravia sa na prezentáciu svojej požiadavky pred ostatnými.

Popritom, ako každá skupina predstavuje svoju požiadavku a zdôvodňuje, prečo by úver mali dostať, robí moderátor hry stručný záznam o predložených návrhoch a požadovanej sume na tabuľku. Hráči tak majú počas celej hry prehľad kto, koľko a na čo pýta. Moderátor dá priestor na otázky. Ak nie je niekomu čokoľvek jasné, môže sa spýtať predkladateľov návrhov.

BANKU si založili samotní dedinčania, takže o použití peňazí rozhodujú spolu s manažmentom. Hodnotiace formuláre preto vyplňa nielen manažment, ale aj dedinská rada a za každú rodinu, toľko ľudí, koľko má rodina dospelých členov. Rozdajte potrebný počet projektových formulárov banky.

Dajte hlasujúcim čas, aby porozmýšľali, prípadne sa v skupinách porozprávali o tom, ktoré projekty sa im zdajú najlepšie. Hodnotiaci formulár už však bude vyplňať každý sám.

Po vyplnení formulárov manažment BANKY sčíta body pre jednotlivé projekty a vyhlási, ktoré projekty na základe hlasovania podporí. Ak nastane situácia, že najviac bodov získa projekt za 100 peňazí a druhý v poradí by bol projekt za 50 peňazí, nie je možné ho podporiť, lebo BANKA rozdeľuje menšiu sumu. V takomto prípade podporí ďalší projekt v poradí, na ktorý má finančné zdroje.

Bankár chudobných



V roku 2006 sa Muhamad Yunus stal prvým ekonómom, ktorý získal Nobelovu cenu mieru. Yunus založil pred tridsiatimi rokmi banku *Grameen* s revolučným nápadom netypickým pre banku: pomôcť ľuďom dostať sa z pasce chudoby. Banka zaviedla systém mikroúverov – malé sumy požičiavali chudobným Bangladéšanom, ktorí by nikdy nemali šancu začať podnikáť s úverom od tradičnej banky. Mikrofinancovanie sa stalo silným nástrojom na boj proti chudobe.



Zeleninárka, SWED/eRko, Jana Čavojská

Pozrite si minifilm *Podnikateľky zo slumu*.

F

SWED je rozvojový projekt pre ženy v slume Mukuru. Pracuje so ženami žijúcimi v extrémne ťažkých podmienkach. Jednou z mnohých aktivít projektu je tréning a systém finančnej podpory na rozbehnutie malého podnikania. Po 3 – 6 mesiacoch sú ženy zväčša schopné samostatného prevádzkovania vlastného podnikania a dokážu tak uživiť svoje rodiny.



Wangovci (3 dospelí)

Vašu rodinu tvoria mama, tri deti a chorľaví starí rodičia. Vyberte si jednu z nasledujúcich troch vecí a požiadajte o úver:

- a) posteľ pre ťažko chorého postihnutého starého otca 10 peňazí
- b) peniaze na to, aby najstarší syn mohol chodiť do školy 10 peňazí
- c) peniaze na kúpu kravy 40 peňazí

Bandovci (3 dospelí)

Vašu rodinu tvorí otec s tromi deťmi. Býva s vami aj otcov mladší brat s manželkou a dvoma malými dcérami. Vyberte si jednu z nasledujúcich troch vecí a požiadajte o úver:

- a) peniaze na začatie podnikania s výrobou košíkov a lacných šperkov 50 peňazí
- b) peniaze pre najstaršieho syna, aby sa mohol oženiť 50 peňazí
- c) pár volov, ktoré budú ťahať pluh 50 peňazí

Hlopheovci (2 dospelí)

Vašu rodinu tvorí mama a otec so štyrmi deťmi, jeden bratranec a tri sesternice, ktorým zomreli rodičia. Vyberte si jednu z nasledujúcich troch vecí a požiadajte o úver:

- a) lieky pre jednu z malých sesterníc, ktorá je vážne chorá 15 peňazí
- b) peniaze na to, aby dve z vašich detí mohli chodiť do školy 20 peňazí
- c) peniaze na nákup niekoľkých sliepok 15 peňazí

O BANKE:

- Obyvatelia vašej dediny si spoločnými silami založili BANKU.
- Najvyšší úver, aký BANKA poskytuje je 50 peňazí – iba úver, z ktorého má osov celá dedina môže byť väčší.
- BANKA nikdy nepožičia viac ako má vo svojej aktívnej rezerve.
- Peniaze požičiava BANKA s 10-percentným úrokom. Polovica zisku z úroku ide do bankovej rezervy a druhá polovica na spoločný fond celej dediny.
- Nikto si nemôže vziať ďalší úver, ak ešte nesplatil prvý.
- Práve teraz má BANKA v rezerve 120 peňazí – viac teda nemôže požičať.

Karta pre manažment BANKY:

Odznejú štyri žiadosti o úver. Musíte spolu rozhodnúť, kto úver dostane. Nezabudnite, že môžete požičiavať iba z rezervy BANKY, čo je 120 peňazí. Do tabuľky si zaznačte návrh, čiastku a vašu prioritu – k požiadavke, ktorú podporujete najviac, dajte číslo 1, k ďalšej v poradí 2 atď.

Kritéria BANKY

pri výbere žiadostí, ktoré podporí:

- úver by mal byť použitý na niečo, čo bude dlhodobo prospešné pre žiadateľov,
- účel úveru by nemal spôsobovať žiadne problémy či nehody v dedine,
- udržateľnosť projektov – nebude treba znova prispievať na to isté,
- maximálny úver pre rodinu je 50 peňazí – úver, ktorý bude použitý pre potreby celej dediny, môže túto čiastku presiahnuť.

Dedinská rada (hlasovať môžu všetci členovia tejto skupiny)

Rozmýšľate o projekte, z ktorého by mala osov celá dedina. Vyberte si jednu z nasledujúcich možností a požiadajte o úver:

- a) navrtanie studne pre celú dedinu 100 peňazí
- b) traktor, ktorý by mohli používať všetci dedinskí farmári kúpil by sa na splátky 100 peňazí každý rok – päť rokov (celková suma je teda 500 peňazí)
- c) peniaze na začatie včelárskeho projektu – najmä pre miestne ženy, aby mohli vyrábať a predávať med 80 peňazí

PROJEKTOVÝ FORMULAR BANKY:

Skupina	Návrh	Výška úveru	Priorita
Wangovci			
Hlopheovci			
Bandovci			
dedinská rada			
Zdôvodnenie mojej priority č. 1:			
Priorita č. 1 – 4 body, č. 2 – 3 body, č. 3 – 2 body a č. 4 – 1 bod			

Prepracované podľa: www.positivelyglobal.org/samples/Debt_Activity.pdf

Aktivita: Etnomodel



Malý improvizovaný africký salón krásy si môžete spraviť aj u vás. Tu je niekoľko námetov. Deti môžete rozdeliť do skupín, pričom každá bude mať za úlohu ozdobiť jedného člena skupiny podľa návrhov na tejto stránke alebo s použitím vlastnej tvorivosti. Tvorba takéhoto etnomodelu bude určite zábavná.



F

Kadernícke kurzy sú v slumoch Nairobi veľmi populárne. Veď každá žena sa chce niekomu páčiť. Pozrite si krátky film o dievčatách v projekte RESCUE DADA (Zachráňme dievčatá) a nazrite do takejto kaderníckej školy. Šikovné dievčatá, ktoré sa naučili pekne strihať a zapleť vlasy, majú v rukách remeslo, ktoré im pomôže uživiť sa.

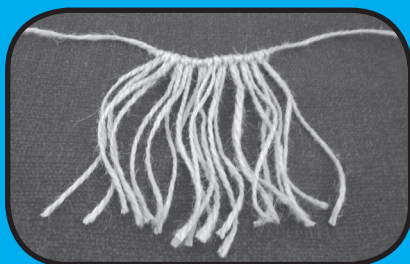


Príbeh *Margaret*, ktorá našla pomoc v projekte *Rescue dada* nájdete v prílohe P 3.

Vyrobte si sukňu WAGOGO

Budete potrebovať povrázok a nožnice. Najprv odstrihnete povrázok, ktorý sa bude uväzovať okolo pása. Potom nastrihajte rovnako dlhé, asi sedemdesiat centimetrové, kúsky na sukňu.

Tu vidíte, ako treba jednotlivé povrázky uchytiť:



Čím je sukňa hustejšia, tým efektnejšie vyzerá. Ak chcete sukňu pestrejšiu, použite aj niekoľko farebných stúh. Upevnite ich rovnako ako špagát.



Hlavu môžete ozdobiť:

- zaujímavou uviazanou šatkou.



- čelenkou z väčších korálikov



- farebnou papierovou čelenkou s prišíťými farebnými kruhmi



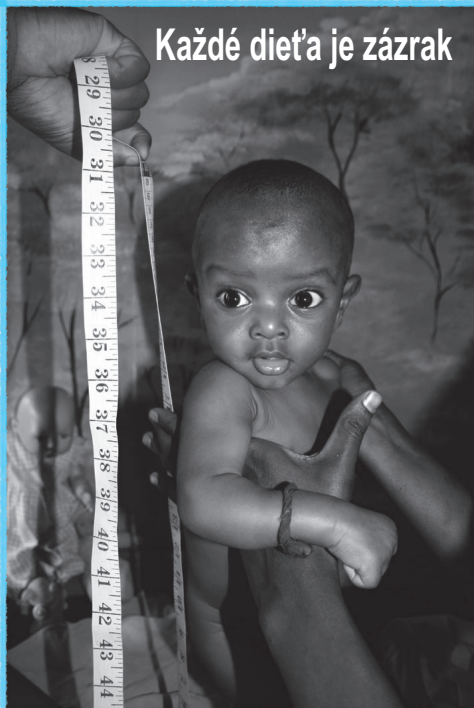
- veselým účesom s množstvom vrkôčikov



Túto aktivitu môžete spojiť aj s výrobou šatky a s použitím symbolov *adinkra*. (strana 23)



4. Znížiť detskú úmrtnosť



Každé dieťa je zázrak

Malý pacient, Keňa/ Südwind Agentur,
Christina Schröder

- do roku 2015 znížiť o dve tretiny úmrtnosť detí do 5 rokov

Fakty:

Vyššie 10 miliónov detí ročne zomrie na liečiteľné choroby. Takmer 90 percent všetkých úmrtí detí do päť rokov nastane v 42 rozvojových krajinách.

Rozvojový svet zomiera na „choroby chudoby“ teda choroby, ktorých dočasná či trvalá liečba je v rozvinutých krajinách samozrejmosťou.

Každoročne nie je vyše 30 miliónov detí zaočkovaných proti nijakej chorobe.

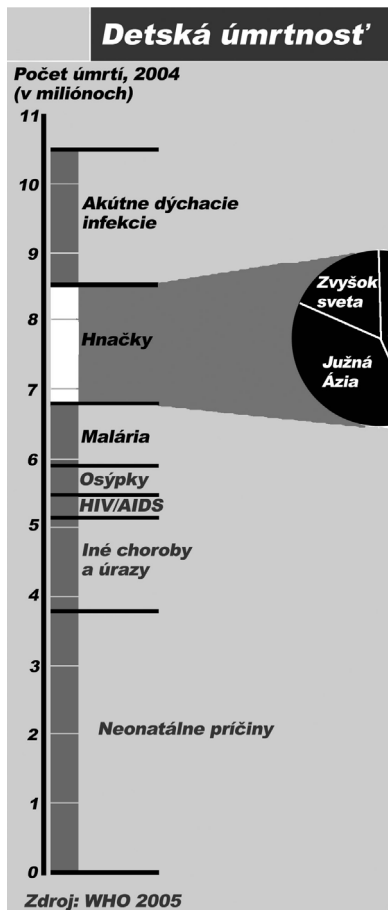
Detská úmrtnosť klesá. Napriek tomu bolo 10,8 milióna detských úmrtí v roku 2004 svedectvom nespravodlivosti v najzákladnejšej životnej šanci – šanci na prežitie.

172 : 1000 – Veľmi zlé skóre!

V rozvojových krajinách z tisíc detí zomiera 172 pred dovŕšením piateho roku – ročne asi 11 miliónov, teda jedno dieťa takmer každú sekundu.

Tento zlý stav môže výrazne zlepšiť rozvoj základných sociálnych a zdravotných služieb: voda, prístup k lekárskej starostlivosti, základné lieky – to všetko je pre pätinu ľudstva nedosiahnuteľný luxus.

Príčiny vysokej úmrtnosti detí:



Najčastejšími príčinami úmrtí detí do päť rokov sú akútne ochorenia dýchacích ciest, hnačka, malária, osýpky a vírus HIV. Ďalším významným faktorom detskej úmrtnosti je podvýživa.

Na druhej strane sa situácia aj zlepšuje – vo viacerých regiónoch fungujú očkovačie programy, výrazne sa znížili problémy s detskou obrnou, tetanom, osýpkami.

S existujúcimi poznatkami a možnosťami by sa však dalo predísť až dvom tretinám úmrtí detí.

Mnoho životov detí by zachránila čistá pitná voda a hygiena – výborná prevencia pred hnačkovými ochoreniami.

Hnačka ročne zabíja 1,8 miliónov detí do päť rokov.

Novinársky postreh z Kene:

Teoreticky by všetky deti v Keni mali byť postupne do dvoch rokov očkované proti šiestim chorobám: tuberkulóze, osýpkam, záškrtu, čiernemu kašľu, tetanu a detskej obre. Je to dokonca zadarmo, program očkovania platí Svetová zdravotnícka organizácia. Keby to tak bolo, nemuselo by zomierať toľko detí do päť rokov. Samozrejme, problém je aj v hygiene a podvýžive detí, ktorých matky majú aids. Mnohí ľudia, najmä na vidieku, však o programe očkovania ani nevedia alebo majú ďaleko do najbližšej kliniky. Mnohí tiež nevedia, že žena, ktorá má vírus HIV, môže pri dojčení preniesť vírus na dieťa. Ako hovoria slovenské lekárky na klinike Trnavskej univerzity v Nairobi, niektorí miestni ľudia majú o zdravotníctve stále skreslené predstavy. Aj lieky, ktoré im predpisujú, neberú vždy pravidelne. Tabletky si niekedy medzi sebou požičiavajú alebo lieky pre ľudí s aidsom predávajú. A najradšej majú, keď sú pilulky farebné. (db)

Aktivita: Záhada úmrtí na hnačku

Ciel: Uvedomiť si, že pre nás také bežné veci ako čistá voda, hygiena, dostatok lekárov nie sú samozrejmosťou všade vo svete. Aktivita vedie aj k samostatnému riešeniu položenej otázky a precvičovaniu prezentačných schopností.

Pomôcky: knižnica, internet, perá, fixky, papiere, kópia indícií (pre B verziu)

Inštrukcie:

Predstava, že denne zomiera asi 30 000 detí do päť rokov je šokujúca. Ešte šokujúcejší je fakt, že väčšine z týchto úmrtí by sa dalo zabrániť.

Popri chorobách, ktorých názvy vzbudzujú rešpekt sa na úmrtiach detí výrazne podieľajú aj hnačkové ochorenia. Keď počujeme slovo hnačka, maximálne sa trpkopousmejeme pri spomienke na neprijemnosť, aké zažil asi každý z nás. Fakt, že táto zdanlivo nevinná choroba má na svedomí milióny životov, vyvoláva údiv.

Na realizáciu aktivity ponúkame dve možnosti:

Je dobré ak pri tejto aktivite deti pracujú v skupinách. V oboch prípadoch je ich úlohou vyriešiť túto záhadu:

Ako je možné, že v rozvojových krajinách každý rok zomiera na hnačky spôsobené črevnými infekciami až 1,8 milióna detí?

Verzia A:

Aksú deti staršie a majú k dispozícii dobré informačné zdroje – internet, kvalitná knižnica – môžu záhadu riešiť aj bez vašej ďalšej pomoci. Dajte im čas na zhromaždenie informácií a na prípravu prezentácie ich výsledkov. Nechajte priestor pre samotné prezentácie výsledkov jednotlivých skupín.

Verzia B:

Dajte deťom nasledujúce indície, ktoré im pomôžu vyriešiť záhadu. Nechajte ich pracovať v skupine, vybrať indície, ktoré súvisia s riešenou otázkou a pripraviť plagát, ktorý záhadu objasní.

Pomocné indície:

1. Hnačka patrí medzi najúčinnejšie obranné mechanizmy nášho tela, ktoré sa tak zbavuje škodlivých látok a baktérií.
2. Hnačkové ochorenia sa vyskytujú na celom svete. Väčšinou ich spôsobujú črevné infekcie. Ročne spôsobujú smrť približne 2,2 miliónov ľudí – väčšinu predstavujú deti v rozvojových krajinách.
3. Zdravý človek sa po nej cíti iba zoslabnutý. Pre malé deti, starých, chorých alebo oslabených ľudí môže mať nebezpečné následky. V takýchto prípadoch je potrebná rýchla zdravotná pomoc.
4. Návšteva krajín s horúcim podnebí nesie so sebou riziko vzniku hnačky zapríčinennej baktériami, ktoré sa nachádzajú v znečistenej vode či potrave.
5. Iba polovica detí v rozvojových krajinách má prístup k čistej pitnej vode, ešte väčšej časti chýba prístup k toaletám alebo aspoň jednoduchým latrínam.
6. Nadnárodné farmaceutické firmy majú práva asi na 90 percent liekov vo svete, pretože majú na ne patent. Znamená to, že iné firmy nemôžu vyrábať lacnejšie verzie liekov, ktoré by si mohli dovoliť kúpiť aj chudobní.
7. Najčastejšou príčinou vzniku hnačky je infekcia spôsobená baktériami, vírusmi alebo parazitmi, ktoré sa väčšinou šíria znečistenou vodou.
8. Deti málo vzdelaných rodičov ochorejú častejšie.
9. V Keni pripadá na jedného lekára 7 143 ľudí. Pre porovnanie na Slovensku je to 314 ľudí. Lekári a zdravotnícke zariadenia v niektorých oblastiach rozvojových krajín úplne chýbajú.
10. Pri prírodných katastrofách (zemetrasenia, záplavy, zosuvy pôdy) sú zdroje pitnej vody často znečistené.
11. Vo vojnách a ozbrojených konfliktoch sú „obeťami“ často aj studne, vodovody a priehrady.



V prílohe P 4 nájdete príbeh Dorcas, ktorá prežila vďaka láske svojej rodiny.

Tipy k aktivite:

Ak zvolíte prvý spôsob realizácie aktivity, môžete každej skupine priradiť inú chorobu. Povzbudte jednotlivé skupiny, aby si zaujímavo pripravili prezentáciu – doplnili ju grafmi, mapami zobrazujúcimi výskyt choroby a pod. Povzbudte ich aj do toho, aby vypátrali, ako sa problém danej choroby rieši vo svete.



5. Zlepšiť zdravie matiek



MUSA, Nairobi, Keňa/ eRko, Jana Čavojská

„Boh nemôže byť všade, preto stvoril matky.“

Židovské príslovie

Fakty:

- Až 99 percent úmrtí tehotných žien nastane v rozvojových krajinách.
- V Afrike zomiera počas tehotenstva jedna žena zo šesťnástich. V rozvinutých krajinách je to 1: 2 800. Riziko úmrtia je 200-krát väčšie u matiek v subsaharskej Afrike než u matiek vo vyspelých krajinách.
- Približne každú minútu umiera jedna žena na komplikácie spôsobené tehotenstvom či pri pôrode. Za rok takto zomrie približne pol milióna žien – väčšina v rozvojových krajinách.
- Väčšine týchto úmrtí by sa dalo predísť, keby mali ženy prístup k dobrej zdravotnej starostlivosti a základným liekom. Narodenie dieťa by malo byť predsa radostnou udalosťou.

Na záver prezradte, ako sa má Julia dnes:

Koncom roka 2006 Julia úspešne zmaturovala. Jej život ovplyvňuje vírus HIV, ale v porovnaní s mnohými má šťastie. Dostáva antiretrovirálnu terapiu (viac o ARV na strane 26), ktorá jej môže výrazne predĺžiť život. Vďaka nej sa cíti dobre a môže sa starať o Sizweho. Vie, že Sizwe potrebuje silnú mamu. Plánuje pokračovať v štúdiu. Chcela byť zdravotnou sestrou, ale uvedomuje si, že jej ochorenie by bolo rizikom pre pacientov. Vrátila sa k detskej túžbe – chce byť policajtkou a bojovať so zločinom.

- do roku 2015 znížiť o tri štvrtiny mieru materskej úmrtnosti



Novinársky postreh z Kene:

Koľko je vlastne v Keni detí? Koľko sa ich denne narodí mimo nemocníc? Nijakej štatistike sa nedá veriť, všetky čísla sú len odhady. Väčšina detí na ulici vôbec nevie, kedy majú narodeniny. Nemajú rodný list, nikdy ich nikto na nijakom úrade nehlásil. V záznamoch o chlapcoch prijatých do neformálnej školy je potom napríklad niečo takéto: „Róbert Kariuki. Dátum narodenia: rok 1996. Miesto narodenia: neznáme. Druhý z troch detí. Päť rokov na ulici.“ Koľko matiek a dievčat do 18 rokov teda zomiera v Keni pri pôrode mimo nemocníc v špinavom prostredí? Podľa štatistík OSN približne 14 700 ročne. Ďalším odhadom od 300-tisíc až 441-tisíc trpí komplikáciami počas tehotenstva a po pôrode. Časť z nich zomiera následkom pochybných pokusov o umelé prerušenie tehotenstva napríklad po znásilnení. Jednu mladú ženu príbuzní takto nechali vykvrácať pred klinikou. Hanbili sa a nemali peniaze na ošetrovanie v nemocnici. Ani na pohreb. (db)

Aktivita : Ako sa im darí dnes?

Pomôcky: fotokópie obrázku Julie a Sizweho z prílohy, papiere, perá

Inštrukcie: Deti rozdeľte do niekoľkých skupiniek (odporúčame 3 – 4-členných). Jednej časti skupín dajte prílohu A, druhej prílohu B s úlohou, aby sa pokúsili odhadnúť, ako sa tejto mame a jej dieťaťu darí dnes. Požiadajte ich, aby v skupine svoj odhad napísali.

Po 10 minútach skupiny vyzvite, aby predstavili, ako vidia osud ľudí z ich obrázku.

Upozornite deti, že skupiny dostali dve rôzne informácie o tých istých ľuďoch. Obe informácie boli pravdivé – ale neúplné. Ako často v živote vieme celú pravdu? Je pravdepodobné, že skupiny, ktoré budú mať variant B, budú v odhadoch na rok 2007 pesimistickejšie. **Hľadajte v príbehoch, ktoré deti vytvoria vzťah medzi zdravím mamy Julie a tým, ako sa darí dieťaťu. Ako ovplyvňuje choroba mamy život dieťaťa?**



Juliin príbeh nájdete aj pri fotografii č. 5.

Karty s informáciami o mame Julii a jej synovi Sizwem nájdete v prílohe P 22.



Darček pre mamu – šatka ozdobená africkými symbolmi



Pomôcky:

väčší kus plátna alebo bavlnenej látky, prípadne svetlá šatku (ak chcete, aby sa dala používať aj ako sukňa, či dokonca letné šaty, zvolte rozmer aspoň 1m x 1,5 m), farby na textil, niekoľko väčších zemiakov, nôž na vykrajovanie pečiatok

Postup:

Vyberte si niektoré zo symbolov *adinkra* (príloha), ktorými šatku ozdobíte. Symboly pochádzajú zo západoafrickej Ghany. Používajú tu desiatky takýchto obrázkov a každý má svoj význam. Kmeň Ašantov oddávna zdobí takýmito odtlačkami šaty a rôzne látky. V ašantskej tradícii sa pečiatky vyrezávali z tekvice – my si však vystačíme so zemiakom.

Látku podložte novinami a napnite. Na rozkrojenej zemiak si najprv predkreslite znak a potom ho opatrne vyrežte. Plochu znaku potrite farbou na textil a otláčajte na látku. Keď farby zaschnú, látku z rubu prežehlite, aby sa zafixovali.



Symboly – spolu s ich významom - nájdete v prílohe P 23.



Symbol môžete doplniť aj africkým pozdravom v svahilčine. Je to najrozšírenejší jazyk v subsaharskej Afrike. Používa sa v Tanzánii, Keni, Ugande, Rwande, Burundi, Kongu, Somálsku a Mozambiku. Svahilčina je materinským jazykom pre 5 – 10 miliónov ľudí. Ako druhý jazyk ju používa viac než 50 miliónov Afričanov.

Ahoj! – Jambo!

Ako sa máš? – Habari gani?

Dobre. – Mzuri sana.

Dovidenia! – Kwa heri!

Dobrá noc. – Ulale salama.

Ďakujem veľmi pekne. – Asante sana.

Priateľ – rafiki

Nemám problém. – Hakuna matata.

Ak vás svahilčina zaujala, tu je niekoľko odkazov na stránky, ktoré sa jej venujú:

Online slovník:

www.freelang.net/online/swahili.php

Základné výrazy v svahilčine:

www.real-africa-safari.com/swahili-phrases.asp

www2.ku.edu/~swahili/materials/phrases.asp

<http://complit.la.psu.edu/swahili/modules.html#songs>

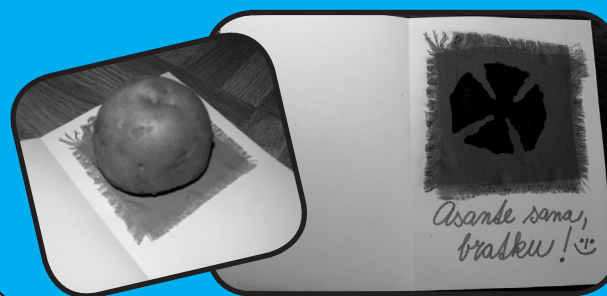
Okrem slovníčkov podľa tém tu nájdete aj anglicko-svahilské slovné pexeso.

Alternatíva:

Namiesto práce s textilnými farbami, môžete zvoliť techniku so Savom. Budete potrebovať farebnú látku z prírodného materiálu. Symboly, ktoré budete chcieť na látku naniesť, vystrihnite do tvrdého papiera. Priložte na látku a do otvoru rozprašovačom nastriekajte Savo (prípadne ho jemne naneste špongiou).

Ďalšie námety:

Z menšieho kusu látky, môžete vyrobiť šatku okolo krku alebo ozdobu do vlasov. No a z celkom malého kúska látky zaujímavý pozdrav: pečiatku otláčajte na štvorcový kúsok látky, okraje rozstrapkajte a štvorec nalepte na pripravený zložený kartón.





6. Bojovať proti aidsu, malárii a ďalším chorobám



Z nemocnice v Barbertone, Južná Afrika/ Bystrík Priwitzer

„Zdravý žobrák je šťastnejší ako chorý kráľ.“
Arthur Schopenhauer



Novinársky postreh z Kene:

Kevin má štrnásť rokov a so svojou starou mamou žije v biednej chatrči uprostred slumu. Zjavne je rád, že chorú starú mamu prišiel niekto navštíviť. Je hanblivý, ale na žiariacich očiach mu vidieť, že aj keď neohlásená návšteva prišla s prázdnyimi rukami, už len to, že niekto do tejto chyže v slume zabľúdil, má veľkú cenu. Jeho babka, ktorú všetci volajú mama Domittiah, a nikto nevie, koľko má rokov, leží na kosť vychudnutá na dekách na zemi. Má tuberkulózu a odvtedy, čo si zlomila nohu, keď utekala pred zlodejmi, nemôže chodiť. Návštevu volá k sebe. Poriadne nevidí a nepočuje, chce cítiť dotyk – podať si ruku, ktorú si pritiahne na hrud'. Kevin si k nej kľakne z druhej strany a robí tlmočníka. Ďakuje. Mama Domittiah vychovala šesť detí. Päť z nich zomrelo na aids. Zostala žiť sama v temnej chyži s tromi vnúčatami. Dve z nich majú HIV, vírus sa preniesol z matky na dieťa. Nie, Kevin tým nešťastníkom hádam nie je. Ten bystrý plachý chlapec si už len za tú lásku, s akou sa stará o starú mamu, zaslúži budúcnosť. „Kevin, chodíš do školy?“ Kevin hrdo prikyvuje, vraví, že sa rád učí a uteká zvonku pozbierať šaty, ktoré pred pár hodinami opral. Návšteva sa poberá. Posledný pevný stisk rúk. A za rohom ako úder do hlavy slová dobrovoľníčky Cristine: „Aj Kevin má HIV.“ (db)

do roku 2015 :

- zastaviť a zvrátiť šírenie vírusu HIV a aidsu
- zastaviť a zvrátiť šírenie malárie a ďalších ochorení

Fakty:

Vírusom HIV je infikovaných vyše 40 miliónov ľudí. Vyše 25 miliónov ľudí už na aids zomrelo.

90 percent ľudí nakazených vírusom HIV žije v rozvojových krajinách. Najhoršia situácia je v subsaharskej Afrike – žije tu asi 10 % svetovej populácie, ale až 64 % z HIV pozitívnych ľudí, a takmer 90 % z HIV pozitívnych detí (do 15 rokov).

V roku 2006 sa asi 4,3 mil. ľudí nakazilo vírusom HIV a asi 2,9 milióna zomrelo na aids.

Malária zabíja ročne vyše milióna ľudí, väčšinou detí. Zostáva vážnou hrozbou v mnohých tropických krajinách. Až 90 percent úmrtí na maláriu nastane v subsaharskej Afrike.

Tuberkulóza zabíja jedného človeka každých 15 sekúnd – je liečiteľná. Aj výskyt tuberkulózy je stále častý. V roku 2004 na ňu ochorelo asi 9 miliónov ľudí. Rozšírená je hlavne v subsaharskej Afrike, Océánii a krajinách bývalého Sovietskeho zväzu.

Priemerný 15-ročný chlapec u nás má asi 90-percentnú šancu, že sa dožije 60 rokov, šance 15-ročného Afričana sú len 50-percentné a v krajinách najviac postihnutých aidsom dokonca iba 20-percentné.

Aktivita:

Nakresli Kevinov svet



Cieľ: Rozvoj predstavivosti, kreatívne vcítenie sa do situácie rovesníka v Keni, ktorý žije svoje nenápadné hrdinstvo v plechovej chatrči v slume.

Pomôcky: krátky text o Kevinovi a jeho starej mame (z novinárskeho postrehu na tejto strane), farbičky, papiera

Postup: Povedzte deťom, že im prečítate krátky príbeh o jednej návšteve. Majú sa čo najviac snažiť vžiť do atmosféry, môžu zavrieť oči a predstavovať si, čo počúvajú.

Po prečítaní ich rozdeľte do 3 – 5-členných skupín. Každá skupina dostane kópiu čítaného textu, farbičky a papier (vhodný je väčší formát).

Ich úlohou, bude vystihnúť atmosféru z toho, čo práve počuli obrázkom alebo sériou obrázkov.

Choroba a človek (aktivita s pohárikom)

Cieľ: Deti majú pri tejto aktivite príležitosť prejavíť svoje emócie a precítiť rozdiel v postoji k chorobe a k človeku s touto chorobou.

Pomôcky: plastový pohárik pre každého účastníka aktivity

Poznámka: Táto aktivita sa hodí skôr pre mladšie deti, ktoré nemajú zábrany prejavovať emócie a dokážu vo svojej predstavivosti plastovému poháriku priradiť rolu choroby i človeka.

Inštrukcie:

Na úvod si s deťmi môžete prečítať príbeh o Kevinovi a jeho starostlivosti o chorú starú mamu. Porozprávate sa s deťmi, ako by oni zvládali podobnú situáciu.

Každému účastníkovi aktivity dajte jeden plastový pohárik. Potom im povedzte, že tento pohárik predstavuje chorobu aids a oni s ním, môžu spraviť čokoľvek, čo považujú za vhodné. Pozorne sledujte, čo deti s pohárikmi robia. Ak by sa vyskytlo niečo nevhodné (podanie pohárika inému dieťaťu) vráťte sa k takémuto prejavu v záverečnej diskusii.

Po 2 – 3 minútach deti zastavte a povedzte, že situácia sa zmenila. Pohárik viac nepredstavuje chorobu aids, teraz je to človek chorý na aids a podľa toho majú s pohárikom zaobchádzať.

Aj pri tejto aktivite je dôležitá záverečná reflexia. Nechajte deti povedať ako sa cítili. Ako by sa asi správali, keby skutočne stretli človeka o ktorom vedia, že má aids?

Možno sa pri hre ukáže, že deti skutočne netušia ako sa správať k chorému človeku. Porozprávajte sa s nimi o tom, čo vedia o aids. O tom, ako sa choroba prenáša, či sa dá liečiť, prečo lieky, ktoré zlepšujú a predlžujú život ľudí s vírusom HIV má k dispozícii iba veľmi málo ľudí.



Príbeh Leghoma, chlapca s vírusom HIV, nájdete v prílohe P 6.



Fotografiu nájdete v prílohe P 25.

V menšej skupinke by sa mali najprv porozprávať a porovnať svoje predstavy. Každého možno zaujalo niečo iné. Povedzte im aby skúsili používať farby, ktoré vystihnú atmosféru a nakreslili toľko detailov, koľko si dokážu predstaviť.

Po 20 minútach požiadajte jednotlivé skupinky, nech si navzájom ukážu obrázky. Každý dajte krátky priestor na komentár. Ak vás na obrázku niečo zaujme, pýtajte sa a dajte priestor na otázky aj ostatným.

Potom ukážte deťom skutočnú fotografiu prostredia, ktoré si mali predstaviť. Spoločne porovnajte ich predstavy s realitou. Prekvapilo ich niečo na fotografii?

Vedia v príbehu nájsť aj niečo pozitívne? Zachytili to vo svojom obrázku?

Aktivitu s plastovým pohárikom som prvýkrát videla na workshope o aidsi pre deti v Južnej Afrike. Bola to skúsenosť, na ktorú sa ťažko zabúda pre jej krehkú dojemnosť a súčasne silu. Všetky prítomné deti mali v rodine niekoho, kto trpel aidsom.

Keď deti počuli, že plastový pohárik, ktorý majú v ruke predstavuje aids, chvíľu naň pozerali, no vzápätí väčšina začala poháriky pučiť v rukách a stúpať na ne. Vložili do tohto boja veľa energie. Iba jedno dievča pohár odhodilo ďaleko od seba. Po oznámení, že pohár viac nepredstavuje aids, ale ich blízkeho, ktorý trpí touto chorobou, nasledovalo po krátkom váhaní dojemné narovnanie a hladkanie pohárikov. Bol to silný moment, lebo skutočnosť, že rodina zo strachu odmietala prijať svojho chorého príbuzného, tu bola až pričastou realitou.

Dievča, ktoré pohár odhodilo, sa ho ani teraz nechcelo dotknúť. Jej hrôza z aidsu bola skratka priveľká.

Danica Olexová



Čo to je ARV liečba?

Liek na aids neexistuje, ale známe sú antiretrovirálne lieky (ARV), ktoré spomaľujú chorobu. SARV má pacient šancu na dlhší život, hoci sa nevyhne ťažkostiam.

Podľa odhadu Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) z júna 2006 má prístup k ARV liečbe vyše 1,6 milióna ľudí.

V rozvojových krajinách je asi 7 miliónov ľudí, ktorým by ARV liečba mohla pomôcť. Len v Afrike sú viac než 4 milióny takýchto pacientov. Prístup k ARV liečbe z nich má necelá štvrtina.

WHO uvádza, že v rozvojovom svete žije asi 800 000 detí do 15 rokov, ktoré by akútne potrebovali a zvládli ARV liečbu – prístup k nej však má len 60 000 – 100 000. Ostatné deti odsudzuje na smrť fakt, že si lieky nemôžu dovoliť.

Treba si uvedomiť, že tu nehovoríme o všetkých HIV pozitívnych pacientoch, ale iba o tých, ktorých kondícia umožňuje nasadenie ARV liečby.

Lieky, ktoré zabráňujú prenosu vírusu HIV z matky na dieťa počas tehotenstva, pri pôrode alebo pri kojení sú ešte menej dostupné – v rozvojových krajinách k nim má prístup menej ako jedna z 10 HIV pozitívnych tehotných žien. Podľa WHO sa ročne vírusom HIV infikuje okolo 700 000 detí – väčšina z nich prenosom z matky. Vo väčšine prípadov sa tomuto prenosu dá zabrániť. Podľa WHO takáto liečba pre dieťa stojí 0,16 dolára na deň – zhruba 60 dolárov ročne.

Farmaceutické firmy, ktoré vlastnia patenty, udržuju ich vysokú cenu. Hoci najpostihnutejším rozvojovým štátom povolili vyrábať na vlastnom území kópie liekov (generiká), mnohé nemajú prostriedky ani na vybudovanie potrebných výrobných zariadení.



O týchto veciach by sa mal človek dozvedieť od rodičov, ale ja som musel vysvetľovať mame, čo je aids. Netušila o čo ide. Sú dospelí, ktorí o aidsi nechcú hovoriť. Je to ťažká téma, lenže hovoriť je lepšie, ako plakať, keď ich deti budú zomierať.

Problém je aj to, že vírus HIV nevidíš. Môžeš mať, po čom túžiš a hneď. Aids? O desať rokov? Veľa ľudí nerozmýšľa ani o tom, čo bude zajtra. Sú chudobní, nemôžu si nájsť prácu, polovica rodiny im už umrela, tak prečo sa majú trápiť nad tým, či tu ešte budú o desať rokov?! No a keď ochorejú? Vedia, že zomrú a tak strácajú všetky zábrany. Preto je tu toľko násilia.

Kasoka Sibande,
18 rokov, študent, Juhoafrická republika

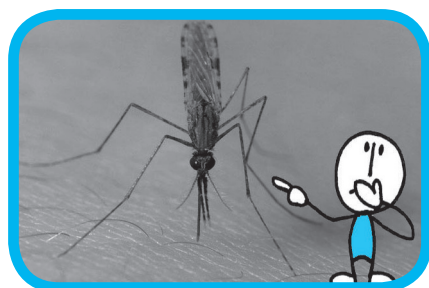


Údaje o počtoch nakazených sú veľmi nepresné. Už ani nechcem vidieť nijaké štatistiky. Mnohí chodia na testy do vzdialených miest, aby ich rodina nevedela, čo im je. Situácia je zlá. Ľudia prídu, až keď im je skutočne mizerne, vo fáze, ktorá vyžaduje okamžitú

ARV liečbu. Do našej nemocnice prijmeme každý mesiac 500 pacientov v poslednej fáze. Teraz, keď vláda sľúbila ARV liečbu zadarmo, ich prichádza viac. Z 500 ľudí ju však môžeme poskytnúť 100.

Mnohým musíme povedať, aby išli domov. Nemôžeme pre nich nič urobiť. Sú odkázaní na svojich blízkych. Tí ich často odmietajú. Nepochopiteľná neľudskosť! Spôsobuje ju strach a obrovská frustrácia.

Reena Minie,
sociálna pracovníčka, Juhoafrická republika, 2006



Malária

Samička komára *anopheles* funguje ako smrtiaca injekcia. Aby sa krv, ktorú saje nezrážala, zvlhčuje miesto vpichu slinami. V jej slinných žľazách však žijú jednobunkové parazity, ktoré sa nazývajú *plazmodia*. V bodke za touto vetou by ich mohlo plávať aj 50 000. V krvi zostanú len chvíľku, usadia sa v pečeni. Najprv sa zdá všetko v poriadku. Parazit sa však potichu rozmnožuje v bunkách do ktorých prenikol. Po týždni sa už každý parazit rozmnožil 40 000 krát. Bunky doslova vybuchujú

a záplava parazitov sa opäť dostáva do krvi. Prenikajú do červených krviniek a ďalej sa množia. Imunitný systém zaregistruje, že ho napadol nepriateľ. Telo sa začne brániť. Pokúša sa zneškodniť vrotelca zvýšenou teplotou. Objavuje sa zimnica, vysoká horúčka, potenie – to sú hlavné príznaky choroby.

Nám v Európe sa môže zdať, že malária je dávno vyriešený problém. Pravda je však taká, že na ňu ochorie viac ľudí, než kedykoľvek v minulosti. Malária sa vyskytuje na území 106 krajín a ohrozuje takmer polovicu ľudstva. Na maláriu každý rok ochorie asi pol miliardy ľudí. Vyše milióna ich zomrie. 90 percent úmrtí pripadá na Afriku. Chorobe väčšinou podľahnú deti do päť rokov. V Afrike zomrie každý deň na maláriu 3 000 detí – každú minútu dve. Medzi najlepšie prostriedky proti malárii patrí sieť proti moskytom, ktorá môže znížiť počet nakazených až o polovicu.



Krátky test o aidsi a malárii nájdete v prílohe P 26.

Podľa Michael Finkel, National Geographic, Júl 2007

7. Zaisťiť udržateľný stav životného prostredia

do roku 2015:

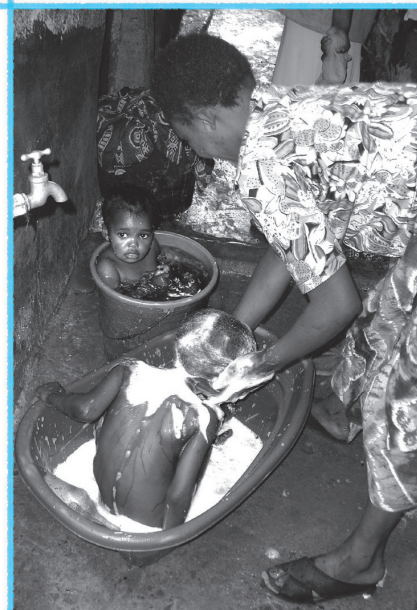
- začleniť princípy udržateľného rozvoja do politiky a programov jednotlivých štátov a zabrániť stratám prírodných zdrojov
- znížiť na polovicu počet ľudí bez dlhodob udržateľného prístupu k pitnej vode a k základnej hygiene
- dosiahnuť výrazné zvýšenie kvality života minimálne 100 miliónov obyvateľov prímestských štvrtí chudoby (slumov)

Novinársky postreh z Kene:

Gilbert Okumu z MUSA o živote v slumoch hovorí bez obalu: „Vy Európania by ste povedali, že žijeme ako prasce.“ Nie v žite, samozrejme. Život v slume je ako život na smetisku – odpady slumu Mukuru sa hromadia na brehoch špinavej rieky. Latríny nemajú diery v zemi, ale vývod do tej rieky. Vidiac zdesenie na tvári Európanky, jeden zo sprievodcov vraví: „Už to tu vyzerá lepšie, predtým riekou ani nebolo vidieť.“ Pomaly začína obdobie dažďov, keď naprší a voda sa začne vyparovať, zápach je taký neznesiteľný, že človeka napína na zvracanie. Deti, ktoré sa hrajú na zemi, majú asi lepšie vycvičené žalúdky. Pre baktérie musí byť toto miesto rajom. Nečudo, že v období dažďov sa tu šíria choroby. O niečom takom ako verejný vodovod a kanalizácia v týchto oblastiach v dohľadnom čase ani nechývať. Vodu na svoje umývanie alebo pranie si ľudia kupujú v kanistroch. Ak ju chcú piť, musia ju prevariť. V najväčšom slume Kibere majú latríny diery v zemi, nie vývod do rieky. Ale sú plné. Kam potom chodiť na záchod? Nuž – ľudský odpad v igelitkách sa pohadzuje na kopy vedľa latrín alebo popri väčších uliciach v slume. A vláda tvrdí, že prístup k hygiene má už takmer každý. Elektrina ani zďaleka nie je samozrejmosťou. Ľudia v slumoch si ju väčšinou nemôžu dovoliť. Elektriny sa veľa nevyrába a aj preto je drahá. Elektrárni je pár, Keňa elektrinu dováža od susedov z Ugandy, kde sa chystajú zväčšovať veľkú vodnú elektrárňu na Viktóriiných jazerách. Ochrancovia prírody z toho nie sú nadšení. V Afrike by sa mala viac využívať slnečná energia. Farmár Muturi Mwangi má doma jeden solárny panel a hučiaci generátor. Druhý si už nemôže dovoliť, aj keď by sa zišiel. „Ale povedzte, kde vziať na solárne panely, ktoré sú aj pre Európanov drahé?“ V slumoch bude po západe slnka ešte dlho tma a variť tam budú na drevenom uhlí, ktorého používanie je zakázané. Keňa chce týmto zákazom chrániť ubúdajúce lesy. Ale na čom majú chudobní ľudia variť? (db)

Zámer znížiť na polovicu počet ľudí bez prístupu k pitnej vode, by stál štyri miliardy dolárov ročne. Rovnaká suma sa minie v Európe každý mesiac na balenú vodu vo fľašiach.

VODA NAD ZLATO



Kúpeľ v slume, Keňa/Mário Jančovič

„Až keď vytňeme posledný strom a chyťme poslednú rybu, uvedomíme si, že peniaze sa nedajú jesť.“

Príslovie Indiánov Cree

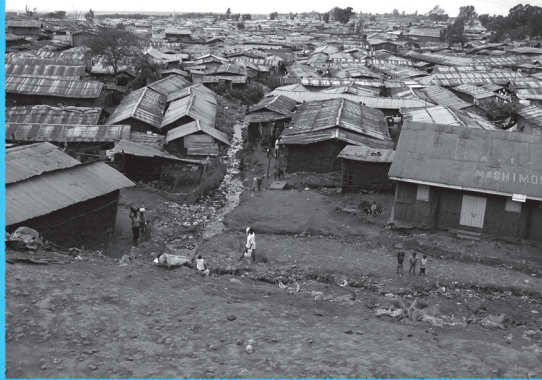
Fakty:

- Takmer pätina svetovej populácie nemá prístup k pitnej vode. Skoro miliarda ľudí žije v nezdravom a nebezpečnom prostredí slumov. Do roku 2020 sa ich počet pravdepodobne zdvojnásobí.
- Pre takmer tri miliardy ľudí na svete nie sú fungujúca kanalizácia a základné hygienické zariadenia samozrejmosťou
- Drsným paradoxom v mnohých rozvojových krajinách zostáva fakt, že najchudobnejší ľudia nielenže majú prístup k menšiemu objemu menej kvalitnej vody, ale platia za ňu najvyššie ceny. Ľudia v slumoch v Jackarte (Indonézia), Manile (Filipíny) či Nairobi (Keňa) platia za vodu aj 5 – 10 krát viac ako obyvatelia bohatých štvrtí v ich mestách. Platia dokonca viac ako ľudia v Londýne, New Yorku či Bratislave.
- Klimatické zmeny zväčšujú priepasť medzi bohatými a chudobnými. Znečisťovatelia často ani nevidia dôsledky vlastných aktivít, zatiaľ čo chudobní, ktorí skutočne priamo závisia na prírodných zdrojoch, trpia kvôli rastúcim teplotám, suchám a záplavám.



Nairobské slumy

Človek bez vzdelania si ťažko nájde prácu. Človek bez peňazí si ťažko zaplatí vzdelanie, zdravotnú starostlivosť, či zabezpečí dobré životné podmienky a vzdelanie pre svoje deti. Deti bez vzdelania si v budúcnosti ťažko nájdu prácu... A takto sa to opakuje už niekoľko rokov, v tisícoch rodinách, ktoré žijú vo štvrtiach chudoby, v slumoch.



Ulica v slume Kibera/eRko, Zuzana Bašistová

Definície slumu

Pod pojmom slum sa rozumie oblasť v meste alebo jeho okolí charakteristická veľmi vysokou zaľudnenosťou a extrémne chudobnými životnými podmienkami. Chýba tu prístup k pitnej vode, adekvátna hygiena, dostatok obytného priestoru, bezpečnosť a istota vlastníckych či nájomných práv.

Vznik a lokalizácia slumov

Hlavnými príčinami vzniku slumov bola veľká migrácia obyvateľstva za prácou z vidieka do Nairobi v 50. a 60. rokoch 20. storočia. Príťahovalci si na začiatku stavali jednoduché, lacné obydľia v tesnej blízkosti centra mesta a obytných štvrtí, aby mali blízko za prácou. Väčšinou išlo o pôdu nevhodnú pre iné využitie (kopcovité oblasti, pôda zaplavovaná riekami a iné). Pracovných príležitostí však bolo aj tu málo a tak stúpala nezamestnanosť a štvrte chudoby sa rozrastali. Postupne rástlo aj samotné centrum mesta a slumy sa stali nežiaducimi časťami centrálnych oblastí Nairobi. Veľkosť slumov a počet ich obyvateľov sa však neustále zvyšuje.

Obyvateľstvo slumov

Kenská metropola má zhruba 4 milióny obyvateľov žijúcich na ploche 684 km². Z nich vyše 60 percent žije v 190 slumoch. V najväčšom nairobskom slume, v Kibere, žije okolo 800 000 ľudí. Na rovnakej ploche, na akej stojí v rezidenčnej štvrti 25 domov, ich je v slume desaťkrát viac – 250. Dom v slume je väčšinou iba jedna izba s rozlohou 10 m². Rodina v nairobských slumoch má 5 detí, ale nájdu sa aj rodiny s 10-timi či 12-timi deťmi. V kombinácii s extrémnou chudobou je takýto vysoký počet detí v rodine veľkým rizikom.

V dôsledku extrémnej chudoby, chorobnosti na aids a iné infekčné ochorenia, obmedzenému prístupu k vode a k zdravotnej starostlivosti sa obyvatelia slumov dožívajú nízkeho veku.

Životné prostredie v slumoch

Väčšina chatrčí stojí v tesnej blízkosti vedľa seba. Základným stavebným materiálom je hlina, plechy a drevené dosky. Keďže slumy boli zvyčajne budované chaoticky a bez infraštruktúry, teraz je v nich veľmi náročné vybudovať vodovodnú sieť a kanalizáciu.

V Kibere mestské zastupiteľstvo neprevádzkuje sanitálny servis, hoci túto oblasť križujú dve kanalizačné línie. Väčšina domácností je napojená iba na otvorené kanály na okrajoch chodníkov a ciest.



Deti zo slumu, Nairobi/archív eRka

Jednu latrínu často používajú mnohé domácnosti alebo niekoľko blokov domov. V priemere sa o jednu latrínu delí až 150 ľudí. Aj za jej použitie musia platiť tri kenské šilinky. Vo väčšine prípadov je technický stav latrín veľmi nevyhovujúci a nehygienický. V niektorých oblastiach Kibery dokonca nie sú prístupné ani súkromné a ani verejné sociálne zariadenia, a tak mnohí obyvatelia používajú plastové vrecká, ktorých sa potom zbavujú odhodením do kanálov a priekop. Tento jav v Kibere volajú *flying toilets* – lietajúce toalety. Dvaja z troch obyvateľov Kibery uvádzajú, že *flying toilet* je najčastejší spôsob, akým vykonávajú svoju potrebu. Nezabezpečený zber odpadu v tomto preplnenom slume má veľký vplyv na zhoršovanie zdravia obyvateľov. Najhoršie to je v období dažďov, kedy sa uličkami pomedzi domy valí voda so všetkým, čo bolo pohodené na uliciach.

Vodu v slumoch si musí každý zaobstarať sám. Buď si ju kúpi z veľkej cisterny, alebo si vystojí radu pri verejnom vodovode. Cena za vodu v slumoch je oveľa vyššia ako v centre Nairobi a dvojnásobne sa zvyšuje v období sucha.

Podľa správy kenskej vlády o MRC má 93 percent obyvateľov Nairobi prístup k pitnej vode a 99 percent k hygienickým zariadeniam. Spojiť tieto čísla so životom v Kibere je ťažké. Asi 80 % domácností nakupuje všetku vodu alebo

jej časť od súkromných predajcov, u ktorých sa priemerné ceny pohybujú okolo 3,60 dolára za kubický meter. V období sucha však rastú až na dvojnásobok tejto ceny. Priemerná cena vody je 7-krát vyššia ako voda v štvrtiach Nairobi, kde žijú ľudia s vyšším príjmom – vodu tu zabezpečuje *Nairobi Water and Sewage Company*. Ceny vody v slume sú dokonca vyššie ako v Londýne alebo v New Yorku. Pre rodinu s dvoma dospelými zarábajúcimi minimálnu mzdu znamenajú výdavky na vodu asi 20 percent príjmu – čo je samozrejme veľká záťaž pre rodinný rozpočet.



Strechy Kibery/eRko, Jana Čavojská

Vzdelanie a ekonomická situácia

Podľa oficiálnych údajov takmer 20 percent obyvateľov slumu nemá nijaké vzdelanie a až 45 percent obyvateľstva dosahuje iba základné vzdelanie. S takouto nízkou úrovňou vzdelanosti si obyvatelia slumov len veľmi ťažko nachádzajú vhodnú prácu.

Preto je aj socio-ekonomická situácia obyvateľov Kibery veľmi slabá. Viac ako tretina obyvateľov Kibery má mesačný príjem menej ako 5 000 kenských šilingov (asi 2 000 Sk), čím patria do kategórie extrémne chudobných. Nízke príjmy minú obyvatelia prevažne na jedlo, bývanie (aj za úbohé chatrče musia platiť pomerne vysoký nájom 1 500 – 2 000 šilingov), zdravotnú starostlivosť, oblečenie a nakoniec na vzdelanie.

Mnohým však už na vzdelanie nezostávajú žiadne financie a preto neposielajú deti do škôl. Deti sa často utiekajú k fetovaniu lepidla, aby zabudli na hlad, chudobu a často aj na rodinu, ktorá ich zneužíva na získavanie financií žobraním a prostitúciou. Pre mnohých je drsný život na ulici prijateľnejší, než podmienky, v ktorých žili doma.

Niektorí obyvatelia slumov si vďaka usilovnosti a nádeji, ktorú dostali, našli prácu v rôznych firmách, organizáciách, či v školstve. Tí každé ráno vychádzajú zo svojho domu vo vyžehlenej košeli, aby mohli zarobiť peniaze pre svoje rodiny.

Najrozšírenejšou profesiou v slumoch je predaj a služby. Či už ide o oblečenie, domáci tovar (neraz už použitý), ovocie alebo uhlie. Mnohé malé firmy ponúkajú po okrajoch cesty kadernícke služby, šitie odevov, opravu náradia, leštenie topánok, odnos tovaru, či prinesenie vody.

Nádej do budúcnosti

Aj napriek uvedeným faktom je v slumoch veľa chuti do života, energie a vysokého potenciálu, ktorý však často nedostáva šancu.

Kibera a ostatné slumy sú osídlené ilegálne, čiastočne i preto nie sú mestské autority povinné poskytovať akékoľvek služby. Pre zlepšenie života miliónov ľudí v slumoch je okrem iného potrebné formalizovať právo na bývanie a vlastníctvo, regulovať súkromných poskytovateľov služieb, zrušiť monopol na vodu, ktorý vedie k jej vysokým cenám, zvyšovať vzdelanostnú úroveň obyvateľov, zlepšiť hygienu a základné zdravotné služby.

Podľa: GoK/UN-HABITAT. 2004. *Kibera Social and Economic mapping, Household Survey Report*; Sociálno-geografická charakteristika slumov v Nairobi, Ján Grenčík, 2007



Test o slumoch nájdete v prílohe P 28.



Stiahnite si prezentáciu o slumoch v Nairobi.

Aktivita s fotoprílohou SLUMY:



Aktivita je vhodná na uvedenie témy slumy. Ukáže, čo deti vedia o slumoch a ako si predstavujú život v týchto sídlach.

V prílohe P 29 nájdete fotostránku s obrázkami zo slumov v Nairobi. Farebná strana má informatívny charakter a slúži na doplnenie textovej časti o slumoch. Čiernobiele fotografie na druhej strane poslúžia na samotnú aktivitu. Rozdeľte deti do menších skupín a každej dajte kópiu čiernobielej strany. Požiadajte ich, aby doplnili texty k obrázkom. Deti najprv diskutujú v skupine, v ktorej dopĺňajú texty a obrázky. Požiadajte ich, aby nepisali prvé, čo im napadne, ale poriadne sa na fotky zahľadeli a porozmýšľali, čo vidia na obrázku.



Fotky si môžete stiahnuť v forme prezentácie na stránke a pozrieť si ich spoločne s deťmi – nechajte ich, aby prečítali niektoré zo svojich komentárov k premietanému obrázku a potom im povedzte, čo sa o kontexte obrázka dozviete z prezentácie, prípadne farebnej strany prílohy.

Doplňujúce otázky k obrázkom: Aké zvuky sa na tom mieste asi ozývajú? Ako títo ľudia trávia večer? Prečo tam žijú? Dal by sa podobný záber spraviť aj na Slovensku? Kde?

Námet: Vystavte výsledky skupinovej práce na nástenke, aby si deti mohli pozrieť, ako rozmýšľali ostatné skupiny.



Wangari Muta Maathaiova z Kene sa v roku 2004 stala prvou Afričankou, ktorá získala Nobelovu cenu mieru.



Pred štyridsiatimi rokmi sa vydala za politika, ktorý sľuboval výsadbu stromov. A ako mnohí sľuby nedodrжал. Wangari založila v roku 1977 hnutie *Green Belt* (Zelený pás), ktorého hlavnou činnosťou bola výsadba stromov – reakcia na rastúce odlesňovanie. Wangari sa orientovala na chudobné ženy, ponúkala im prácu a vzdelávanie. Bolo jej jasné, že životné prostredie sa nedá chrániť bez zmeny spoločnosti, ktorá ho ničí. Wangari zaktivizovala milióny žien. Vysadili vyše 35 miliónov stromov v 13 afrických krajinách. Wangari mala šťastie: narodila sa v bohatej rodine. Študovala v USA a v Nemecku. Keď na začiatku 80. rokov 20. storočia začínala politickú kariéru, bola už univerzitnou profesorkou a dekanou. Pre jej politickú nepohodnosť zažila aj pády, ostala bez práce a prostriedkov. Manžel sa s ňou rozviedol. S deťmi prežívala vďaka pomoci rodiny a priateľov. Viackrát ju zatkli, niekoľkokrát vážne zbili. „Nemôžeš bojovať za životné prostredie a nevstúpiť do konfliktu s politikmi, ktorí zarábajú na jeho ničenie,“ povedala si.

Wangari Maathaiová zdôrazňuje, že bohaté krajiny každý rok venujú na humanitárnu pomoc 60 miliárd dolárov, ale zarábajú vyše dvadsaťkrát viac na privilegovanom postavení v obchode s tými istými úbožiakmi. Navyše, väčšina prostriedkov putuje na okamžitú humanitárnu pomoc – a nie, aby sa chudobní mohli postaviť na vlastné nohy.

(Zdroj: Wikipedia)

Ako šetriť alebo každý to vie, málokto to robí!

Ciel': Ukázať deťom, že samé môžu viac šetriť prírodné zdroje a ich úlohou je komunikovať túto potrebu ľuďom okolo nich a dávať dobrý príklad.

Inštrukcie:

Spolu s deťmi pohľadajte informácie o tom, ako sa dá šetriť – môžete použiť internet, knižky alebo kontaktujte nejakú miestnu organizáciu, ktorá sa venuje ochrane životného prostredia. Porozmýšľajte, akou formou získané informácie zverejníte vo vašom okolí. Buďte tvoriví! Možností je veľmi veľa. Môžete urobiť plagát, leták či nástenku, vytvoriť slogan, využiť farebnosť, obrázky, všetko čo upúta pozornosť.

Niekoľko tipov ponúkame aj tu:

- Výmenou klasickej žiarovky za kompaktnú úspornú žiarovku ušetríte 225 kilogramov kopy uhlia.
- Vždy, keď pálite drevo (napríklad pri táboráku na výlete), zasadte strom.



- Keď vidíte kvapkajúci kohútik, zatahnite ho. Poviete si: čo tam po pár kvapkách, ale ak kvapká celý deň, zbytočne odtečie 5 – 8 litrov vody.
- Kúpeľ je príjemný. Pri kúpeli vo vani miniete asi 10 veľkých vedier vody. Ak si namiesto plnej vane dáte päťminútovú sprchu, miniete iba 3 a pol vedra. Aj tu sa dá šetriť.
- Ak necháte pustenú vodu, kým si čistíte zuby, za dve minúty zbytočne odtečie až 10 litrov vody.



Pozrite si:

Živica – Centrum environmentálnej a etickej výchovy: www.zivica.sk
Ľudia a voda: www.ludiaavoda.sk
Nadácia Ekopolis: www.ekopolis.sk
Centrum environmentálnych aktivít:
www.cea.sk a www.zelenaskola.sk

Oboya



Ešte nedávno jeho meno nik nepoznal. Bol len chudobným chalanom zo slumu Mukuru v Nairobi. Dnes ho poznajú davy a pre mnohých je Patrick Oboya Onyando hrdinom. S rodičmi, bratmi, sestrou a bratrancom býval v búde z vlnitého plechu bez vody a elektriny. O záchod, dieru v zemi, sa delili s ďalšími dvadsiatimi rodinami. Spávali na zemi, chodili bosí a jedávali raz denne. Rodičia sa ťažko pretĺkali životom so zárobkami z príležitostnej práce. Keď mal Oboya desať rokov, zomrel mu otec a starostlivosť o rodinu zostala na pleciach mamy Jamily. Život v slume je náročný – mnohí mladí chlapci hľadajú únik v drogách a kriminalite. Patrick mal šťastie. V škole v Mukuru dostal šancu hrať futbal a ten sa pre neho napokon stal bránou zo slumu. „Veľmi rád som hrával futbal. Hrávali sme dlhé hodiny, bol som ten posledný, čo išiel domov, až keď nás našiel hrať súmrak. Vlastne to bola jediná vec, čo sa dala robiť – v slume nie je veľa príležitostí, ako rozumne tráviť voľný čas. Veľmi mi pomohli v projekte MUSA. Chlapci aj dievčatá zo slumu teraz hrávajú v profesionálnych kluboch, niekoľkí dokonca v Európe,“ hovorí Oboya. V 17 rokoch začal hrať za jeden z najlepších kenských tímov AFC Leopards. Po krátkom čase prestúpil do ďalšieho top tímu FC Tusker.

Veľmi túžil hrať za národný tím do 20 rokov – čo sa mu podarilo nezvyčajným spôsobom. Jedného dňa skrátka „nakráčal“ na oficiálne tréningové sústreďenie a postavil sa aj s loptou pred trénerov. Jeho technika ich zaujala tak, že ho okamžite vzali. V marci 2007 po prvýkrát nastúpil za seniorský národný tím Harambee Stars. Hneď v prvom zápase dal dôležitý gól. „Som veľmi hrdý, že môžem reprezentovať Keňu,“ povedal Oboya skromne po zápase. Na slávu a pozornosť, ktorej sa mu zrazu dostalo, nebol zvyknutý. „Veci majú zrazu rýchly spád. Len sa modlím, aby som dobre zvládol svoj život aj na tejto veľkej scéne,“ povedal po zápase.

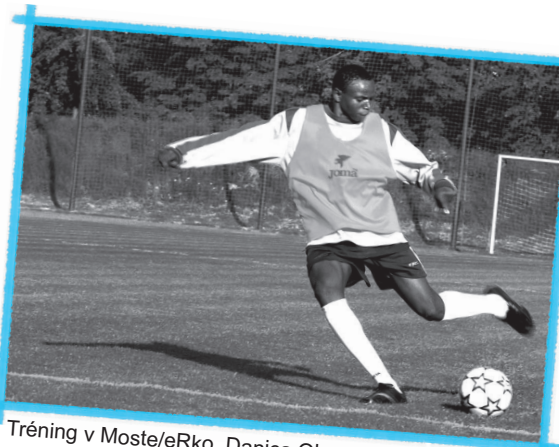
Od januára 2007 hrá v českom prvotriednom tíme Siad Most. Je jedným z troch Keňanov, ktorí hrajú v prvotriedných európskych kluboch. Príchod do Čiech, ako povedal v kenskom denníku *Daily Nation*, znamenal preňho iný svet. Počnúc veľkosťou bytu, ktorý mu prideliť, cez skutočnosť, že denne trikrát jedáva. „Dostal som dvojizbový byt. Spávam v posteli a môžem sa najesť trikrát denne. To je nepredstaviteľný luxus,“ hovorí Patrick.

„Vzhľadom na môj vek a pôvod, cítim, že potrebujem istú postupnosť. Rýchly prechod do veľkého klubu, by mohol napokon ohroziť moju kariéru. Chcem si najprv urobiť meno a potom prestúpiť. Začal som v Čechách, aby som neskôr zvládol tlak veľkého európskeho futbalu. Rád by som hral za Arsenal alebo za FC Barcelona.“

Profesionálny futbal sa stal pre Oboya prostriedkom ako dostať seba a rodinu z chudoby. Oboyovi príbuzní zatiaľ žijú v slume. Patrick pre nich šetrí na lepšie bývanie. Neodhadzuje však ani staré kopačky. Veľmi dobre vie, akú cenu majú pre chalanov z MUSY.



Patrick Oboya, Keňa/eRko, Jana Čavojská



Tréning v Moste/eRko, Danica Olexová



V prílohe nájdete fotopríbeh o Oboyovi aj fotokomix na nasledujúcu aktivitu:



Aktivita s komixom OBOYA



Cieľ:

Oboyov príbeh je výnimočný – protirečí stereotypnému pohľadu na chlapca zo slumu. Pri tejto aktivite deti čaká nielen tvorivé písanie, ale aj pokus o netradičný pohľad na netradičný osud. Dokážu ho prečítať z obrázkov?

Pomôcky:

kópie čiernobieleho komixu o Oboyovi (príloha P 31), perá, (prípadne fotoprezentácia o Oboyovi, ktorú si môžete stiahnuť na www.svetbezchudoby.sk)



Postup:

Rozdajte deťom kópie fotokomixu. Ich úlohou je (v skupinách alebo jednotlivu) doplniť komixové bubliny a uhádnuť, aký príbeh rozprávajú tieto fotky.

Keď doplnia texty v komixe, nechajte niekoľkých porozprávať príbeh z ich komixu, prípadne im premietnite fotky z fotokomixu a vyzvite ich, aby prečítali niektoré zo svojich komentárov k premietanému obrázku.

Nakoniec im porozprávajte alebo prečítajte skutočný príbeh Patricka Oboya alebo pustite krátky film Oboya z DVD.

Výtvarná aktivita:



Vyrobte si vianočný pozdrav podľa Masavovho návrhu!

Pomôcky: rys papiera, ceruzka, vodové farby, akrylové alebo iné krycie farby

Postup nájdete v prílohe P 32.



Aktivita: Hasan – brankár z ulice

Cieľ: Spoločne sa zamyslieť nad podmienkami, v akých žije v Nairobi mladý Hasan a pri rozprávaní kooperatívneho príbehu porozmýšľať o jeho ďalšom osude.

Pomôcky: Hasanov príbeh z fotografie č. 7 v prílohe, prípadne film Hasan z DVD, kĺbko vlny alebo špagátu



Postup: Posadajte si do kruhu. Prečítajte deťom príbeh o Hasanovi, prípadne im pustite krátky film. Spolu s deťmi zhrňte, čo ste sa z príbehu dozvedeli.

Vysvetlite im, že budete spolu premýšľať nad jeho ďalším osudom. Pracovať bude fantázia. Príbeh nebudete písať, ale rozprávať.

Od jedného rozprávača k druhému bude putovať kĺbko. Takže kto chce začať? Držte v ruke koniec špagátika a kĺbko hodte dieťaťu, ktoré pokračuje v Hasanovom príbehu.

Keď niekto chce pokračovať – môže zamávať na človeka, ktorý má v ruke kĺbko – ten si drží v ruke špagát ale kĺbko odvinie a hodí ďalšiemu. Ak ten už dohovoria a nik kĺbko vyslovene nechce – hodí ho tomu, koho si sám vyberie.

Príbeh tvoríte spolu a každý ho môže ovplyvniť. Ak sa niekomu zdá, že osud, ktorý vytvárate je príliš krutý – nech smelo pridá niečo pozitívne. A naopak – ak si niekto myslí, že v príbehu, tak ako ho hovoríte ide všetko príliš ľahko a dobre – nech doplní, čo podľa neho chýba. Popri rozprávaní, vďaka hádzaniu kĺbka postupne vzniká hotová pavučina. Život nie je jednoduchý a Hasanov sa zdá byť zvlášť zamotaný.

Snažte sa príbeh viesť k záveru – ak aktivita trvá viac než 15 minút – začne byť zdĺhavá. Na záver ešte dajte priestor na reflexiu: Kto je spokojný s tým ako Hasan vo vašom príbehu dopadol? Kto nie a prečo?

Myslíte si, že príbeh sa môže aj v skutočnosti odhrať tak ako ste naplánovali? Prečo áno, prečo nie?

Na úplný záver môžete spolu rozmotáť sieť, ktorú ste pri rozprávaní príbehu vytvorili.

Masava je starším bratom Patricka Oboya. Aj jeho príbeh naznačuje jednu z ciest, ako sa dostať z extrémnej chudoby. Už v detstve sa u neho prejavil výtvarný talent a Masava ho začal rozvíjať. Kým jeho brat v MUSE trénoval futbal, on kreslil, maľoval – objavil, že štetcom a farbami dokáže vyjadriť, čo vidí, cíti, o čom premýšľa. Zarába si predajom ručne robených pohľadníc a obrazov. Je spokojný a vďačný. Dokáže sa uživiť, prenajal si v slume dom – na nájom sa skladá s kamarátom. Nie je žiaden boháč, no v porovnaní so svojou minulosťou – detstvom v extrémnej chudobe deravých darovaných šiat a jedného jedla za deň – dokázal veľa. Sám hovorí: „Všetko, čo mám, som dostal. Veľa ľudí mi pomohlo, dali mi šancu.“ Aj Masava pomáha. Vo svojom dome ubytoval chlapca z chudobnej rodiny, o ktorého sa rodičia nedokážu postarať. Masava má pred sebou dlhú cestu. Chce sa zlepšovať a dúfa, že raz bude jeho umenie známe v Keni aj v Európe.



Vo filme Hasan sa môžete zoznámiť s týmto chlapcom z ulíc Nairobi.



Film Oboya predstavuje mladého futbalistu zo slumu.



Film Masava je stretnutím so zaujímavým umelcom.



Film Mumsembi je portrétom chlapca z ulice.



Stiahnite si prezentáciu o deťoch ulice.

Deti ulice

Deti ulice nik neráta. Odhady ich počtu sa rôznia. Len v samotnom Nairobi, žije na uliciach niekoľko desiatok tisíc detí a mladistvých.

V slumoch sú najzraniteľnejšou skupinou. Často sa z beznádeje utiekajú k fetovaniu lepidla, žobraniu, krádežiam či prostitúcii.

Kto sú deti ulice?

Donedávna sa rozlišovali tri skupiny detí:

- *children on the street* – udržiavajú pravidelný kontakt so svojou pôvodnou rodinou
- *children in the street* – majú menej pravidelný kontakt s členmi svojej rodiny
- *children of the street* – nemajú už žiadnu rodinu alebo s ňou prerušili akýkoľvek kontakt

Medzitým pribudla v Nairobi ďalšia kategória:

- *children for the street* – sú to deti, ktoré sa narodili na ulici a nepoznajú nijaký iný život, ku ktorému by sa mohli vrátiť.

Veľký počet detí ulice túži chodiť do školy. V bežných školách sa však cítia menejcenné – pre svoju biedu čelia posmechu. Prezývajú ich *chokora*, čo znamená odpad.

Riešením sú často neformálne školy riadené cirkevnými alebo mimovládnyimi organizáciami, ktoré berú ohľad na ich mimoriadnu životnú situáciu.

Ako prežívajú?

Ulica je bydliskom a pracovným miestom zároveň. Príležitostná práca je popri žobraní najdôležitejším zdrojom príjmov.

Žobranie je úlohou mladších detí – staršie už nedokážu vyvolať dostatočný súcit a živia sa skôr príležitostnou prácou.

Deti sa pokúšajú pretĺcť ako pouliční predavači, umývači áut, čistíči topánok, nosiči nákladov. Niektorí zbierajú papier, kovy alebo umelú hmotu, aby ich predali recyklačným firmám, alebo prehľadávajú smetiská – dajú sa tam nájsť použiteľné veci alebo zvyšky jedla.

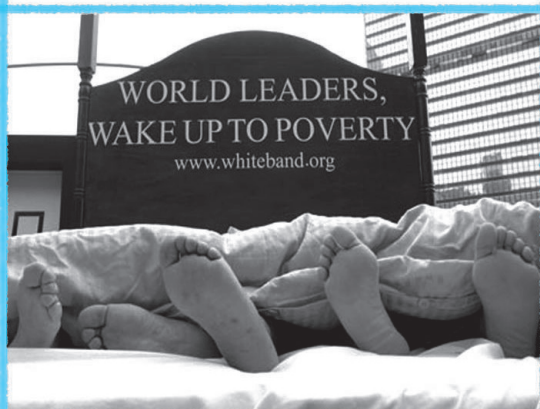
Mimovládne organizácie pracujú s deťmi ulice a s deťmi zo slumov vo viacerých projektoch. Ich počet však zďaleka nie je dostatočný. Jednou z takýchto organizácií je aj MUSA – Športová asociácia slumov Mukuru. Pomáha deťom a mladým zo slumov rozvíjať nadanie v oblasti športu, divadla, hudby atď. Cieľom projektu je znížiť nezamestnanosť a konzumáciu drog a tak zlepšiť život mladých a zvýšiť ich šance do budúcnosti. MUSA sa usiluje znížiť počet detí žijúcich na ulici tým, že prevádzkuje dočasnú ubytovňu, kde mladí absolvujú sociálnu rehabilitáciu a odvykaciu kúru.

Organizácia dosahuje zdanlivo malé, ale významné úspechy: z detí v depresii a beznádeji sa stávajú ľudia plní optimizmu a odhodlania. Rozvíjajú svoje schopnosti a talenty a MUSA sponzoruje ich ďalšie vzdelávanie. Deti ulice tu získavajú dôstojnosť.

Projekt MUSA už niekoľko rokov podporuje aj vianočná kolednícka zbierka Dobrá novina, ktorú organizuje eRko.



8. Rozvíjať globálne partnerstvo pre rozvoj



Svetoví lídri, prebudte sa pre chudobu. (zdroj: GCAP)

„Keď pavúky spoja siete, môžu zviazať leva.“

africké príslovie

Fakty:

- V EÚ je v rámci subvencií poľnohospodárom dotovaná každá krava sumou približne 2 eurá – je to viac ako zarába takmer polovica ľudí na svete.
- Svetový obchodný systém je veľmi nespravodlivý. Pravidlá sú také, že bohatšie krajiny môžu chrániť svoje trhy, chudobné však toto právo prakticky nemajú.
- Chudobné krajiny dlhujú bohatším a medzinárodným organizáciám. Väčšina ich príjmov ide na splácanie dlhov, takže im chýbajú peniaze na školstvo a zdravotníctvo.
- Odpustenie dlhov však funguje: v Tanzánii po odpustení dlhov vláda zaviedla bezplatné základné vzdelanie – o 2 milióny viac malých Tanzánčanov je v školách.

Ciel' č. 8 je veľmi dôležitý, lebo dopĺňa všetky ostatné. Ukazuje, že svet ako komunita by mal pomôcť rozvojovým krajinám – vytvorením spravodlivejších podmienok.



Hráme fair – play?

do roku 2015:

- rozvíjať otvorený obchodný a finančný systém založený na jasných pravidlách, predvídateľnosti a absencii diskriminácie
- komplexne riešiť problém zadĺženia rozvojových krajín prostredníctvom národných a medzinárodných opatrení s cieľom zaisťovať dlhodobú udržateľnosť dlhov zadĺžených krajín
- zvýšiť prostriedky poskytované v rámci zahraničnej rozvojovej spolupráce na úroveň 0,7 percenta HNP rozvinutých krajín
- riešiť špecifické potreby najmenej rozvinutých krajín, vnútrozemských a malých ostrovných štátov
- v spolupráci s farmaceutickými firmami poskytnúť prístup k dostupným základným liekom v rozvojových krajinách
- v spolupráci so súkromným sektorom sprístupniť rozvojovým krajinám výhody nových technológií, predovšetkým v informačnej a komunikačnej sfére

Novinársky postreh z Kene:

V časech socializmu sa hovorilo – kto je pri koryte a nekradne, okráda rodinu. V Keni síce nebudujú socializmus, ale heslo o kradnutí (teda korupcii) tam aj tak platí. Slovo rodina možno pritom doplniť aj o slovo kmeň. Mnohé zo štátov, ktoré v časech studenej vojny poskytovali pomoc a pôžičky rozvojovým štátom, si v 90. rokoch 20. storočia povedali: dosť bolo podporovania skorumpovaných autoritatívnych, hoci aj verných vlád. To, že peniaze neboli vždy správne využité tak, aby sa krajina stala čo najviac sebestačná, potvrdzuje špirála zadlžovania sa, z ktorej sa doteraz mnohé štáty nespamätali a len na úrokoch vyplácajú viac ako doma vyrobia. Aj preto nemôžu investovať do skutočného rozvoja školstva, zdravotníctva, budovania kanalizácie a vodovodnej siete, stavby ciest, elektrifikácie, zlepšenia poľnohospodárskej produkcie, vytvárania pracovných miest, sociálnej siete. Korupcia a dlhoročné autoritatívne režimy v Afrike, ktorá je inak nesmierne bohatá na suroviny, priniesli aj nepokoje a vojny. Keňa koncom 90. rokov dostávala od bohatých štátov nízku pomoc – stále tam vládla skorumpovaná vláda prezidenta Moia. Čiastočne sa to zmenilo až novou vládou, ktorá napríklad zrušila poplatky na základných školách. Na projekty zlepšenia životnej úrovne však stále nie je dosť peňazí. Ani korupcia nevymizla zo dňa na deň. Hovoria o nej všetci, vrátane Muturiho Mwangiho, ktorý kandiduje za poslanca parlamentu. Pripomína to začarovaný kruh. Riešením, a to nielen v prípade Kene, však zjavne nie je čakať s pomocou, kým korupcia nezmizne, ale neustále tlačiť na vlády, aby plnili to, čo v programe boja proti chudobe (MRC) sľúbili a kontrolovať, kde idú peniaze. Muturi tiež upozorňuje na ďalší veľký problém vo vzťahu bohatých a chudobných vo svete: ceny plodín na svetových trhoch, ktoré sa pestujú v chudobných štátoch a dotácie farmárom v bohatých štátoch.

Vo svetovom obchode stále pretrváva silná miera regulácie a chránenie vlastných ekonomických záujmov zo strany rozvinutých štátov. Je to sčasti pochopiteľné, nie však v kontexte krízy, v ktorej sa ocitajú najchudobnejšie krajiny sveta.

Producenti z rozvojových krajín nie sú schopní konkurovať subvenciami podporovanej nadprodukcii z bohatých krajín. Subvencie sú také vysoké, že výrazne znižujú ceny na svetových trhoch. Umelo dotovaná nadprodukcija sa navyše často dostáva na trhy v rozvojových krajinách, čo má katastrofálny dopad na miestne hospodárstvo. V bohatých krajinách vlády finančne podporujú svojich farmárov. Vlády v chudobných krajinách to nemajú dovolené – zakazujú im to medzinárodné finančné organizácie.

Svetový obchod by sme mohli prirovnať k hre. Problém je, že táto hra nemá férové pravidlá. Je to tak, že niektoré krajiny vždy vyhrávajú a iné sú vždy porazené – a zostávajú chudobné. Predstav si, že si chovateľ sliepok v Ghane. Potrebuješ sliepky predat' na trhu, aby si nakrmil rodinu a mohol poslať deti do školy. Lenže keď prídeš na trh, predávajú tu veľmi lacné sliepky z krajín ako sú Taliansko, Holandsko alebo USA. Nemôžeš si dovoliť znížiť cenu. Tvoje sliepky nik nekúpi. Nie je to tvoja chyba – také sú pravidlá hry.



Muturi Mwanga, Keňa/eRko, Jana Čavojská

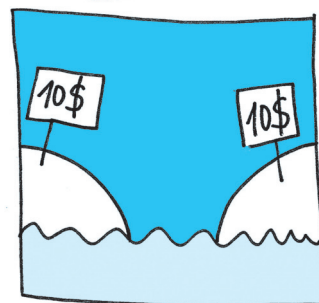
Fair trade je forma spravodlivého obchodu. Ak chcete vedieť viac, pozrite si stránky:

www.fairtrade.sk
www.tensenses.sk
www.ekoobchod.sk
www.biospotrebitel.sk

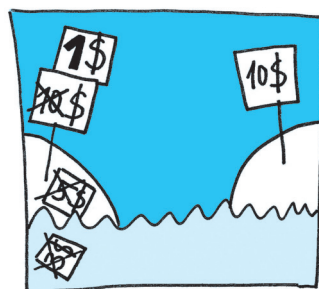


Muturiho priatelia – farmári mali kedysi napríklad výnosné kávovníkové farmy. Kávovníky však miznú, ceny kávy v posledných rokoch na svetových trhoch tak prudko klesli, že napriek drine a potu na farmách, by sa farmári kávovníkmi neživili. Africkí farmári pritom na rozdiel od našich či európskych, ale aj amerických väčšinou nepoznajú niečo ako dotácie od vlády. A keď sme už pri káve, v Keni, aj keď patrí k veľkým producentom kávových bôbov, dobrú kávu v kaviarni nedostanete. Kávové bôby sa v Keni nespracovávajú, väčšinou idú na vývoz a dovážajú sa vlastne späť ako drahá káva spracovaná veľkými firmami typu Jacobs či Nestlé. Muturiho sen je dosiahnuť aspoň toľko, aby sa kávové bôby spracovávali v Keni a Keňa vyvážala svoju kvalitnú kávu s pridanou hodnotou. Dôvodom, prečo v bohatých štátoch nie je viac výrobkov z chudobných štátov však nie sú len technológie na spracovanie nejakého tovaru, ale aj prístup na trh. Bohaté štáty si ho pred konkurenciou chránia vysokými clami. Preto o otváraní trhov alebo znižovaní dotácií farmárom v bohatých štátoch tak, aby im mohli konkurovať farmári z chudobnejších štátov, vedú obchodníci a politici veľmi tvrdé rozhovory. (db)

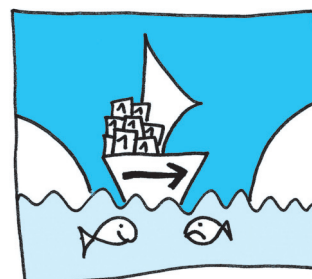
Slovo *dumping* znamená vývoz tovaru za stratové ceny za účelom zisku zahraničných trhov a znemožnenia konkurencie.



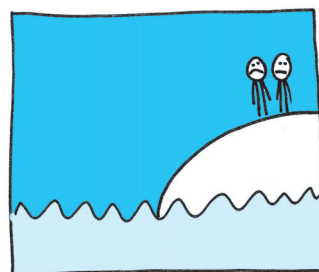
Farmári v bohatej aj chudobnej krajine vyrábajú rovnaký produkt.



Bohatí farmári dostávajú vládne subvencie – takže znižujú ceny.



Nadprodukcija v bohatých krajinách je takto podporovaná. Nadbytok sa exportuje.



inšpirácia: www.make-trade-fair.com

Miestni farmári nemôžu súťažiť s umelo zníženými cenami. Ponárajú sa do ešte väčšej chudoby.



Hráč z MUSA, Keňa/eRko, Jana Čavojská

Férová futbalová lopta?



Ciele:

Zamyslieť sa nad tým, ako pomôcť pracujúcim deťom, uvažovať o možnostiach boja s detskou prácou. Nevidieť túto problematiku čierno-bielo.

Porozmýšľať o príprave kampane, o tom ako je možné upozorniť ľudí na problémy vo svete.

Poukázať na to, že to, čo sa niekedy zdá ako najjednoduchšie riešenie problému, ho často môže aj zhoršiť.

Pomôcky: kópia rolových kartičiek, papiere, fixky

Inštrukcie:

Na začiatku uvedte deti do situácie: aktivisti oslovili futbalový tím, aby sa zapojil do kampane na bojkot lôpt, ktoré známe svetové športové firmy vyrábajú v Pakistane. Mnohé z lôpt šijú deti, ktoré pre to často nechodia do školy. Aktivisti tvrdia, že je to úplne neprijateľné.

Deti rozdelte do štyroch skupín a každej dajte kartičku s ich rolou. Na diskusiu v skupinke a prípravu im dajte 15 – 20 minút. Počas prípravy sa zastavte pri každej skupinke, presvedčte sa, či správne pochopili svoju úlohu.

Po ukončení prípravy začne s vyhlásením futbalový tím, ktorý ostatných účastníkov pozval na stretnutie. Po futbalistoch udeľte slovo aktivistom kampane, deťom a športovým firmám. V úvodnom kole dajte každej skupine 3 – 4 minúty, aby vysvetlili svoj postoj. V ďalšom kole nechajte skupiny reagovať. Napokon vyzvite futbalový tím, aby sa krátko poradil a oznámil svoje rozhodnutie – či a ako sa do kampane zapojí.

Ak by sa k rozhodnutiu chcel ešte niekto krátko vyjadriť, umožnite to, ale trvajte na stručnosti.

Príklady otázok, pomocou ktorých môže moderátor usmerňovať diskusiu:

1. Čo sa musí zmeniť, aby deti nemuseli šiť futbalové lopty?
2. Prečo je dôležité aby deti chodili do školy?
3. Môže bojkot spraviť viac škody ako osuhu?
4. Čo iné ako bojkot sa dá spraviť pre deti v podobnej situácii?

Rolové kartičky:

Futbalový tím

Boli ste šokovaní, keď ste sa dozvedeli, že lopty, ktoré používa váš klub šijú deti. Skôr než urobíte rozhodnutie, ako kampaň podporiť, chcete sa dozvedieť viac. Zorganizovali ste stretnutie so zástupcami firmy vyrábajúcej lopty, s aktivistami kampane a s niekoľkými deťmi, ktoré lopty vyrábajú. Predstavte váš tím (vymyslite si meno, znak...), úspechy a pripravte si krátke vyhlásenie k problému. Vypočujte si ostatné skupiny. Po diskusii budete mať čas na prijatie vášho konečného rozhodnutia – ako a či sa do kampane zapojíte.

Aktivisti

Vaša kampaň oslovuje futbalové kluby, aby nenakupovali lopty, ktoré vyrábajú deti. Šitie lôpt znamená, že deti často nechodia do školy. Pre firmy je to výhodné, lebo deti sú veľmi lacná pracovná sila. Jediný spôsob, ako donútiť firmy zmeniť takýto systém, je bojkot ich výrobkov. Pripravte názov vašej kampane, vyrobte plagát, slogan. Vysvetlite futbalistom, prečo by sa mali pridať k bojkotu.

Deti

Ako mnohé iné deti vo vašej dedine aj vy pomáhate rodičom so šitím futbalových lôpt. Je to náročné, celé hodiny sedíte a namáhate si ruky i oči. No šitie lôpt je lepšie ako iné práce, ktoré by ste mohli robiť. A rodina potrebuje peniaze, ktoré takto zarobíte na jedlo a ostatné veci. Niektoré deti chodia aj do školy, ale škola stojí peniaze. Ak by ste nemali tento zárobok, nechodil by do školy možno nikto z vašich súrodencov.

Hoci by ste boli radi, keby ste nemuseli takto pracovať, ste proti bojkotu. Myslite si, že by to bolo ešte horšie. Skúste vysvetliť, prečo ste proti bojkotu.

Firmy

Vaša firma predáva veľmi kvalitné ručne šité futbalové lopty. Šijú ich dospelí aj deti v Pakistane. Zdôraznite, že ponúkate prácu tým, ktorí chcú pracovať. Práca, ktorú ponúkate, nie je nebezpečná ako niektoré iné činnosti, ktoré zamestnávajú detských robotníkov v tomto regióne (napr. výroba tehliel či práca v kameňolomoch). Za loptu dostane detský robotník rovnakú plácu ako dospelý. Nevidíte nijaký dôvod na bojkot vašich výrobkov. Vymyslite si názov vašej firmy. Pripravte si vyhlásenie. Nezapúšťajte, že vám záleží na vašom dobrom *imidži* zodpovednej a dôveryhodnej firmy.

Námet na aktivitu spracovaný podľa aktivity organizácie *Save the Children*.



O tejto téme sa prvýkrát vážne diskutovalo počas futbalových majstrovstiev sveta v roku 1994. Aktivisti upozornili, že do výroby lôpt boli zapojené aj pakistanské deti z oblasti Sialkot. Vzrástol tlak voči medzinárodným spoločnostiam ako sú Nike a Adidas, voči Medzinárodnej futbalovej federácii FIFA a Svetovej federácii výrobcov športového tovaru. Medzinárodný tlak viedol v roku 1997 k podpisu dohody medzi Sialkotskou obchodnou komorou, Medzinárodnou organizáciou práce a UNICEF o eliminovaní detskej práce pri výrobe futbalových lôpt v Sialkote. Spolu s organizáciou *Save the Children* sa tieto organizácie pokúsili dostať deti od šitia lôpt do škôl.

Rodiny dostali malé úvery, ktoré im umožnili podnikat' a tak znížiť ich chudobu, nútiacu deti pracovať. Nedošlo teda k bojkotu, ale k hľadaniu alternatívneho riešenia.

Detská práca

Medzinárodná organizácia práce odhaduje, že v pasci detskej práce je stále uväznených asi 218 miliónov detí. Časť z nich kombinuje prácu so školou, ale približne polovica nechodí do školy vôbec. Pre mnohé chudobné rodiny predstavuje práca ich detí dôležitú položku v rodinnom rozpočte. Najviac detí pracuje v poľnohospodárstve – často ide o neplatenú prácu pre vlastnú rodinu. Bez vzdelania sú mnohé takéto deti odsúdené na chudobu aj v dospelosti (*World Development Report, 2007*).

Férová čokoláda – hra so znevýhodnením

Cieľ: pomocou konkrétnej skúsenosti s nespravodlivosťou pomôcť deťom vžiť sa do situácie ľudí, s ktorými sa nezaobchádza férovo.

Pomôcky: príbor pre každého hráča, čokoláda (zaujímavé by bolo mať na túto aktivitu fair trade čokoládu), hracia kocka, rukavica, šatka

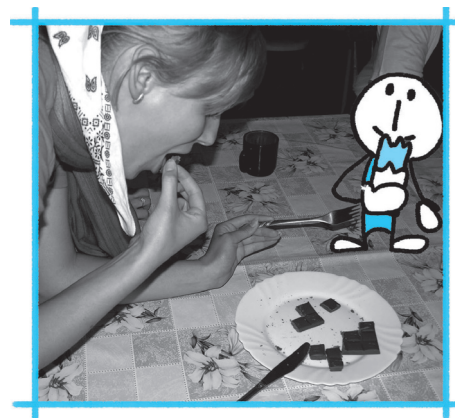
Inštrukcie:

Hráči (asi desaťčlenná skupina – ak máte viac detí, rozdeľte ich radšej do viacerých skupín, aby hra bola dynamická) sedia okolo stola každý hráč má vlastný príbor. Na stole je tanier s čokoládou, kocka, šatka a rukavica.

Hrá sa tak, že hráči si dookola podávajú kocku, každý hádže vždy len raz. Kto hodí šestku nasadí si rukavicu, uviaže šatku na hlavu, pritiahne si tanier a môže si začať odkrajať z čokolády po jednej tabličke. Ostatní hráči zatiaľ pokračujú v hádzaní kockou. Ako náhle hodí šestku niekto iný, berie k sebe tanier s čokoládou (aj keby jeho predchodca ešte ani nezačal jesť), rýchlo si nasadí rukavicu, uviaže šatku a môže sa pustiť do konzumácie čokolády.

Už takto sa hra môže zdať nespravodlivá – niekomu padne 6 aj trikrát, inému ani raz. Podstatné však je, že všetci majú rovnaké šance. To zmeníme pridaním ďalšieho pravidla:

Vyberte 3 – 4 deti a pridajte im „postihnutia“. Jednému zaviažte oči, tak že vôbec nevidí. Ďalším dovoľte používať iba jednu ruku – druhú nech si dajú za chrbát. Ostatným deťom nedávajte inštrukcie o možnosti pomoci „postihnutým“ spoluhráčom. Nechajte to na nich – určite budú skupinky, kde prevládne súťaživosť a maškrtnosť, ale aj skupinky, kde zafunguje spolupatričnosť a kooperácia. Začnite hrať.



Počas hry by mal moderátor brzdiť komentáre na tému nespravodlivosť a sťažnosti znevýhodnených detí. Treba to zvážiť individuálne, lebo nespravodlivosť môže vyvolať aj silnejšie emócie. Ak sa dá, snažte sa na protesty reagovať vetou: porozprávame sa o tom po hre.

Záverečná diskusia je dôležitou súčasťou tejto aktivity. Všetkým je po hre zrejmé, že pravidlá neboli férové. Ako sa cítili znevýhodnení hráči? Napadlo niekomu pomôcť im? Prečo? Prečo nie? Aké formy nespravodlivosti zažívajú deti vo svojich životoch? Všimli si nejakú nespravodlivosť, na ktorú doplácajú iní ľudia? Čo sa s tým dá robiť?

Keby čokoláda predstavovala bohatstvo vo svete, kto by boli znevýhodnení, ktorí majú menšiu šancu dostať z nej svoj podiel? Boli by naozaj v menšine ako pri našej hre?



Výnimočný život s postihnutím



Volám sa Phoebe (Fíbi) a mám 11 rokov. Moja mama sa volá Juliana, ale mnohí známi ju volajú iba mama Phoebe. Keď som sa narodila, všetci boli zdesení. Mame hneď povedali, že budem celý život postihnutá. Narodiť sa z rázštepom chrbtice, hydrocefalom a s jednou nohou kratšou – to nie je najlepší štart do života. V Afrike ešte stále mnohí považujú postihnuté dieťa za Boží trest. Rodičia takéto dieťa neukazujú na verejnosti. Viete si predstaviť ten pocit, že som hanba rodiny?

Mama pre mňa taký osud nechcela. Vychováva ma sama a chce pre mňa to najlepšie. Je veľmi odvážna a ťažkosť sa veru neľaká. Vďaka nej chodím do školy – do tretej triedy. Snažím sa, aby mama mohla byť na mňa hrdá. V škole mám najradšej matematiku. Keď budem veľká, chcem byť lekárkou a pomáhať ľuďom tak, ako pomohli mne.

Phoebe už podstúpila sedem operácií. Nebolo to ľahké, ale dôležité je, že vďaka nim dnes môže chodiť – s pomocou bariel a protézy na nohe. Pre mnohé deti s podobným ochorením, je to nedosiahnuteľný sen.

Phoebe býva s mamou Julianou, tetou, sesternicou a bratrancom v malom domčeku, ktorý má len dve tmavé izby. Vodu si nosia vo vedrách na hlave z verejného vodovodu, ale majú elektrinu. Nik z dospelých nemá stálu prácu. Juliana príležitostne upratuje v domoch bohatších ľudí a keď má materiál, vyrába bižutériu, ktorú potom predáva.

Juliana nenarieka nad svojím neľahkým osudom. Je to žena viery. S nádejou pozerá vpred a život jej priam kypí z očí. Problémy, ktoré ju stretli, jej nevzali chuť žiť. Usiluje sa ich riešiť – aj napriek chudobe, v ktorej žije. Vďaka jej iniciatíve vzniklo v Nairobi spoločenstvo rodičov detí s podobným ochorením. Pod jej vedením sa stretávajú raz za mesiac a navzájom si pomáhajú. „Chceme si pomáhať, povzbudzovať sa, lebo sme dostali deti, ktoré sú anjelmi,“ hovorí. „Boh nás má rad a stará sa o nás. Keď máme strechu nad hlavou, jedlo na stole a máme si čo obliecť, sme šťastní. To učím aj svoju dcéru.“

Slovník:

Spina bifida (rázštep chrbtice):

Ide o vrodenú vývojovú poruchu v oblasti chrbtice a miechy – tzv. otvorený chrbát. Ťažkosti závisia od rozsahu poškodenia miechy. Narušená funkcia nervov vedie k ochrnutiam svalov, k strate vnímania pocitov a bolestí, ako aj k ochrnutiam močového mechúra a čreva.

Hydrocefalus (vodnatieľka mozgu):

Jedná sa o časté sprievodné ochorenie pri rázštepe chrbtice. Je to porucha medzi tvorbou a vstrebávaním mozgovomiechového moku (likvoru). Pri tejto poruche sa likvor začne hromadiť v mozgu a zapríčiní jeho hydrocefáliu (vodnateľnosť). Dôsledky ochorenia sú rozličné – od takmer nijakých až po veľmi ťažké mentálne a telesné postihnutia.

Toto je dôležitý postoj, ktorý môže veľa zmeniť aj v živote chudobných ľudí. Aj s málom byť schopní navzájom si pomôcť a zabojsovať s ťažkým osudom.



Podobné náhrdelníky ako vyrába mama Phoebe si môžete spraviť aj vy. Chce to dosť trpezlivosti, ale výsledok bude stáť za to! Fotonávod nájdete v prílohe P 38.



Veľmi chcem chodiť do školy

(Prerozprávané podľa skutočného príbehu)



Som Babu a bývam v Ugande. Mám 12 rokov a rád sa učím. Veľmi chcem chodiť do školy a raz v živote niečo dosiahnuť. Niekedy to je pre mňa ťažké. Som – ako tomu hovoria – postihnutý. Mám ochrnuté nohy. V živote som neurobil ani krok, ale dokážem obratne liezť a mám silné ruky.

A našťastie mám rodičov, ktorí sa za mňa nehanbia. Pomáhajú mi a veria. Väčšina postihnutých detí nechodí do školy. Mne otec vyrobil trojkolku. Takže aj keď nechodím, môžem sa pohybovať bez toho, aby som sa musel plaziť.

Keď idem do školy, neraňajkujem, nepijem ani si neberiem žiadne jedlo. Jem, až keď sa poobede vrátim domov. Nie je to nič príjemné a poriadne mi už škvrka v bruchu.

Lenže inak to nejde. Školské latríny sú odporne špinavé. A dvere sú také úzke, že sa tam na mojej trojkolke nedá vstúpiť. Predstava, že by som tam mal loziť po zemi mi naháňa strach. Nemal by som sa ani kde umyť, keďže vodovod často nefunguje.

Držte mi palce, aby som vydržal. A občas si spomeňte na deti ďaleko i blízko, ktoré majú iné starosti ako vy.

Prevzaté z detského časopisu Rebrík, www.rebrik.sk.

Prečo je toľko postihnutých ľudí chudobných?
Prečo je toľko chudobných ľudí postihnutých?



„Aj ľudia s rôznymi postihnutiami dokážu myslieť a majú mnoho talentov. V Ugande sa v minulom roku stal najlepším študentom v záverečných stredoškolských testoch nevidiaci chlapec. Takéto veci pomáhajú meniť pohľad spoločnosti na ľudí s postihnutím.“



Martin Babu Mwesigwa
Únia postihnutých, Uganda



Hellen Grace Asamová
Národná únia žien s postihnutím, Uganda

„Väčšina afrických krajín nemá podporné sociálne systémy, ani systém zdravotného poistenia. Ľudia s postihnutím nedostávajú od štátu nijakú pomoc – musia jednoducho prežiť tak ako ostatní. Dvojnásobnú diskrimináciu pociťujú postihnuté ženy, ktoré nemajú šancu vydať sa, chodiť do školy ani si nájsť primeranú prácu.“



„Veľa problémov by sa vyriešilo, keby sa všetci politici stali na nejaký čas postihnutými. Narástla by ich citlivosť na potreby iných.“

Lupi Mwaisaka Masawanyová
Združenie nepočujúcich, Tanzánia

Ľudia s postihnutím a Miléniové rozvojové ciele

Kto je postihnutý?

Mať ruky a nikomu ich nepodať.

Mať nohy a nepriblížiť sa k nikomu ani na krok.

Mať oči a byť slepý voči biede blízkeho.

Mať uši a byť hluchý voči tichému krikú beznádeje.

Mať hlas a byť nemý voči nespravodlivosti.

To sú najčastejšie postihnutia – a nikto ich nevidí!

Text z Brazílie

Prečo sa tým treba zaoberať?

Ľudia so zdravotným postihnutím v rozvojových krajinách, predovšetkým deti a ženy, predstavujú tú najchudobnejšiu, najviac znevýhodnenú a sociálne vylúčenú skupinu.

- 650 miliónov ľudí na svete má rôzne fyzické či psychické postihnutie,
- 80 percent z nich žije v rozvojových krajinách a patria medzi najchudobnejších,
- každá štvrtá rodina žijúca v extrémnej chudobe má zdravotne postihnutého člena,
- iba 3 – 4 percentá ľudí so zdravotným postihnutím je zahrnutých do rozvojovej spolupráce,
- menej ako 10 percent postihnutých detí v rozvojových krajinách má prístup k vzdelaniu,
- 30 percent detí ulice je postihnutých,
- ľudia so zdravotným postihnutím sú častejšie obeťami násilia, znásilnení a únosov a zriedkavo sa im dostáva policajnej pomoci a právnej ochrany.



Hra na vylúčenie

Čo to znamená, byť vylúčený?

Ciel: Vytvoriť situáciu, v ktorej deti zažijú vylúčenie formou hry – úvodnej aktivity k témam o znevýhodnených ľuďoch. Uvedomiť si, ako sa cíti ten, komu sa nedarí začleniť do kolektívu a nie je prijímaný.

Inštrukcie: 6 – 8 detí stojí v kruhu. Skupiny si môžu dať meno – identita je dôležitá. Vyberieme jedného hráča, ktorý je mimo. Ostatní stoja plece pri pleci a on sa snaží dostať dnu, medzi nich. Ak je skupiniek viac, outsideri sa môžu pokúšať dostať do hociktorej z nich. Na túto aktivitu stačia 2 – 3 minúty. Moderátor si všima, aké stratégie používali hráči v kruhu a aké outsider.

Reflexia na záver: Ako to je v živote – snažíme sa niekam zaradiť? Pre koho je to ľahšie/ťažšie ako pre ostatných? Vidia účastníci nejakú paralelu s outsidermi pri tejto hre a rozvojovými krajinami? Ak moderátor postrehol pri hre nejaké netypické správanie – je tu priestor sa o tom zmieniť.

Aktivita: Výnimočná cesta

Ak sa chcete pustiť do **Projektu BEZ BARIÉR** je vhodné zaradiť túto motivačnú aktivitu.

Aktivita môže deťom pomôcť lepšie sa vžiť sa do situácie človeka s postihnutím, ktorý sa snaží niekam dostať. Rôzne schody, zábradlia a múry si väčšinou ani nevšimneme. Keď však skúsime simulovať nejaké postihnutie – najjednoduchšie bude asi zaviazať oči – zážitok z priestoru naokolo je zrazu iný.

Pri tejto aktivite je dôležité dohliadnuť na bezpečnosť. Ideálne by bolo, aby mal každý svojho sprievodcu, ktorý v prípade potreby zasiahne.

Na animátorovi je, aby múdro zvolil trasu, prípadne úlohy, ktoré treba cestou splniť. Ponúkame niekoľko námetov.

So zviazanými očami:

- naukladať vysypané zápalky do škatuľky
- naliať vodu zo džbánu do pohára
- prejsť slalomovú dráhu (nevidiace dieťa naviguje jeho sprievodca hlasom)
- nakresliť jednoduchý obrázok a podpísať sa



Bez použitia rúk:

- nakresliť jednoduchý obrázok (ústami alebo nohou)

Bez možnosti hovoriť i písať:

- odovzdať krátky odkaz medzi dvoma stanovišťami (treba zvoliť odkaz, ktorý sa bude dať zahrať pantomímou)

Opäť je dôležité sa po aktivite porozprávať. Po tom, čo deti prekonajú vami pripravenú trasu im nechajte priestor povedať, ako sa cítili, čo im išlo ľahko a čo bolo naopak náročné. Pripomeňte im, že išlo iba o hru, ale pre mnohých sú často omnoho náročnejšie situácie každodennou realitou.

...čo môžeme urobiť?

Nezabúdajme ani na problémy u nás doma:

Projekt bez bariér

Pomôcky: kópie dotazníkov (príloha P 40), mapka vášho okolia, perá, meter, fotoaparát

Inštrukcie:

Centrum samostatného života potrebuje hlavne pomoc s vyplňaním dotazníkov o bezbariérovosti. Privítajú, ak budovy, ktorých bezbariérovosť zmapujete, zdokumentujete aj na fotografiách.

Aktivita si vyžaduje dobré naplánovanie:

- dotazník si dobre preštudujte a zväžte, aké budovy môžete navštíviť,
- ak máte v skupine viac detí, rozdeľte ich do menších skupín a dohodnite sa na „rozdelení územia“ (kto, ktorú budovu navštívi). Každá skupina by mala mať staršieho sprievodcu.
- zväžte aj alternatívu, že vezmete aj niekoho na vozíčku a v praxi s ním budete zisťovať, kam je a kam nie je problém sa dostať
- do terénu si nezabudnite vziať meter

Ciel:

- pomôcť Centru samostatného života (CSŽ) v celoslovenskom projekte zameranom na riešenie problému bezbariérovosti,
- rozvíjať u detí empatiu s ľuďmi, ktorí majú telesné postihnutie,
- ozrejmiť deťom, že aj tu ide o podobný problém, aký spôsobuje nespravodlivosť vo svete: ľudia nedostávajú to, na čo majú právo. Aj toto je prípad, keď zákon v praxi často nefunguje. Upozorňovať na bezbariérovosť môžeme všetci.

Dôležitým cieľom CSŽ je priniesť verejnosti, ale najmä ľuďom s telesným postihnutím informácie, ktoré im povedia, kam sa nemôžu a naopak, kam sa môžu bez obáv vydať a vybaviť si potrebné záležitosti, uspokojiť svoje bežné potreby či príjemne stráviť voľný čas.

Často si ani neuvedomíme, čo všetko ľuďom so zdravotným postihnutím znepríjemňuje život. Keď sa skúsime aspoň na chvíľu vžiť do ich kože, uvedomíme si, že obrubník, schody, chýbajúci výťah, príliš úzke dvere na záchod, nastupovanie do autobusu, môžu byť vážnym problémom.

Pri mapovaní majte oči poriadne otvorené a skúste sa na svet pozerieť pohľadom človeka s postihnutím.

Popozerajte sa na parkoviskách, či je tam vyhradené miesto. Podľa vyhlášky majú byť na každom parkovisku 4 percentá miest vyhradené pre ľudí s postihnutím. Aj na malom parkovisku musí byť aspoň jedno takéto miesto.

Obzrite si prístup do budovy (dvere by mali mať šírku aspoň 90 cm). Zvážte, ako sa do nej človek s postihnutím dostane, ako sa môže pohybovať vnútri budovy. Je v budove výťah a pri schodoch, ktoré nepomôže prekonať výťah, rampa? Má rampa držadlo resp. vodiacu tyč alebo bude kaskadérske dobrodružstvom?

Sú v budove bezbariérové toalety? Vo verejných budovách má byť podľa platnej vyhlášky aspoň jedna záchodová kabínka pre osobu na vozíku.

Je veľa maličkov, ktoré nám ani nenapadnú, ale napríklad WC, kde sa dvere otvárajú dovnútra, vozíčkar za sebou nedokáže zavrieť.

Skúste si všímať práve takéto detaily.

Po mapovaní sa porozprávajte, ako sa jednotlivým skupinkám darilo. Čo deti prekvapilo, zaujalo? Stretli sa aj s nejakou negatívnou reakciou? Kde? Prečo asi?

Posuňte túto informáciu ďalej. Centrum samostatného života uvíta každého, kto je ochotný po navštívení úradu, divadla, kina, zdravotníckeho zariadenia vyplniť ich dotazník, prípadne zdokumentovať verejnú budovu fotografiou. Dotazník sa dá stiahnuť aj na stránke www.csz.sk.

Námety na rozšírenie aktivity:

- Predstavte výsledky mapovania primátorovi či starostovi. Porozprávajte sa s ním o tom, ako by sa dala situácia zlepšiť.
- Pokúste sa dostať túto tému do miestnych a regionálnych médií. Dajte im tipy na reportáže, aby upozornili na problémy.
- Oslovte ľudí so zdravotným postihnutím vo vašom okolí – možno vám budú vedieť dať užitočné rady a tipy.

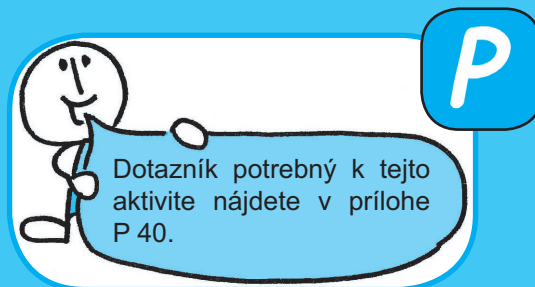
Pre povzbudenie pridávame slová pani učiteľky Grétky zo Špeciálnej základnej školy na Dúbravskej ceste v Bratislave:

„Aktivita Centra samostatného života je skvelá! To je to, čo majú postihnutí robiť. Ajsami sa vydať do ulíc, bojovať za seba a nebáť sa. Tak získajú zdravé sebavedomie. Vidím, že mojim deťom to veľmi prospieva. Ožili! Jedine, čo ma hnevá je, že nie som Rambo, aby som si ich vyložila na plecá a šla, kam treba. Nemožnosť nájsť dopravu, siláka nosiča a peniaze nás brzdia. Istí niekam predstavujú enormné vypätie.“

Fakt, že aj postihnuté deti sa zapájajú do takýchto projektov by mal byť povzbudením pre nás všetkých.



Žiaci tety Grétky robia aj ďalšie užitočné veci pre iných. Na fotke je výsledok ich zbierky sladkostí pre deti z utečeneckého tábora v Gabčíkove.



Dotazník potrebný k tejto aktivite nájdete v prílohe P 40.



Dobrá novina je aktivita, ktorú od roku 1995 organizuje eRko. Pod mottom *Podajme ruku deťom* sa vo vianočnom období vydávajú skupinky koledníkov do domov vo svojich mestách a dedinách.

Popri ohlasovaní radostnej zvesti zbierajú finančné prostriedky na pomoc deťom v konkrétnych projektoch v afrických krajinách.

Dobrá novina podporuje v Afrike projekty, ktoré vychádzajú z miestnych potrieb a kultúry, so silným rozvojovým aspektom a dlhodobou perspektívou. V roku 2006/07 sa do Dobrej noviny zapojilo viac ako 20 000 detí a takmer 5 000 dospelých.



Viac informácií nájdete na: www.dobranovina.sk



Effeta je organizácia, ktorá zvyšuje úroveň osobnostného vývoja detí a mládeže so sluchovým postihnutím a podporuje rozvoj duchovných a kultúrnych hodnôt sluchovo postihnutej komunity.

V rámci Dobrej noviny sa sluchovo postihnutí aktívne zapájajú do realizácie programu, ktorého cieľom je pomoc ľuďom trpiacim chorobami, hladom a chudobou v rozvojových krajinách sveta. Sluchovo postihnutí vyrábajú každoročne na pravidelných stretnutiach rôzne darčeky, ktoré potom vo vianočnom období predávajú za symbolickú cenu. Finančný výtazok z tejto benefičnej akcie je každoročne venovaný na kolednícku zbierku Dobrá novina, z ktorej sa podporujú rozvojové projekty v Afrike.



Mimovládne rozvojové organizácie na Slovensku sa neformálne spojili v kampani *Svet bez chudoby*. Kampaň je jednou z mnohých aktivít, ktoré sú súčasťou Globálnej výzvy na akcie proti chudobe (*Global Call to Action against Poverty – GCAP*).

Milióny ľudí v mnohých krajinách sveta demonštrujú svetovým politikom rastúcu podporu na boj proti chudobe a za splnenie Miléniových rozvojových cieľov.

Politické sľuby nestačia na to, aby sme extrémnu chudobu poslali do histórie.

Ako ti znie táto veta: Vedeli sme, že milióny ľudí zbytočne zomierajú, ale neurobili sme nič?



GCAP akcie sa konajú po celom svete:



Juhoafrická republika



Austrália



Bangladéš (Zdroj: GCAP)

www.svetbezchudoby.sk

www.whiteband.org



Pochod s bielou stuhou v Deň boja proti chudobe 17. októbra 2006. (archív eRka)

„Nepotrebujeme peniaze, potrebujeme však ľudí. Svetoví lídri majú silu zmeniť históriu. Urobia to však, až keď im milióny ľudí ukážu, že čo je veľa, to je veľa. Nejde o charitu, ale o spravodlivosť.“

Bob Geldof

Čo môžete urobiť?

Vyhľadajte vo svojom okolí mimovládnu rozvojovú organizáciu a zaujímate sa o to čo robí. Navštívte ju – pýtajte sa, aké projekty realizuje, chcete vedieť či skutočne pomáha. Ak sa vám jej práca bude zdať zmysluplná – pomôžte aj vy – ponúknite svoju dobrovoľnícku prácu a talent.

Zoznam organizácií nájdete na www.mvro.sk

Celosvetovým symbolom boja proti chudobe je biely náramok. Aj jeho nosením môžete dať najavo, že vám problém nespravodlivej chudoby vo svete nie je ľahostajný.



Vyrobte si biely náramok! Na materiáli nezáleží – môžete použiť stužku, povrázky či koráliky.



Pozrite si GCAP prezentáciu.



Aktivity s fotografiami k jednotlivým Miléniovým rozvojovým cieľom, ktoré nájdete v prílohe



Cieľ: Diskutovať s deťmi o tom, čo podľa nich potrebuje náš svet, aby bol lepší. Predstavenie MRC. Viesť deti k tomu, aby uvažovali o dôležitosti jednotlivých cieľov i o tom, ako napomôcť ich dosiahnutiu.

Pomôcky: fotografie k jednotlivým cieľom z prílohy, čisté papiere, fixky, farebné časopisy, lepiaca páska

Postup:

Aktivity k MRC všeobecne vám neprinášame ako ucelený návod – skôr ako sériu námetov. Z nich si môžete vybrať tie, ktoré sú najvhodnejšie na prácu s vašou skupinou detí.



Čo sú MRC?

V septembri 2000 na Miléniovom summite 189 členských štátov OSN spolu s Vatikánom a Švajčiarskom potvrdilo odhodlanie odstrániť extrémnu chudobu, jej príčiny i následky.

Najvyšší politickí predstavitelia týchto krajín, vrátane Slovenska, prijali osem Miléniových rozvojových cieľov. Ak by sa tieto ciele podarilo naplniť, svet by bol omnoho lepším a spravodlivejším miestom pre miliardy ľudí.



V júli 2007 ubehol prvý polčas – keďže väčšina cieľov má byť naplnená do roku 2015. Napriek čiastočným úspechom v niektorých regiónoch sa nezdá, že by politici skutočne brali svoje záväzky z milénia vážne – väčšina cieľov nebude pravdepodobne dosiahnutá ešte dlhé desaťročia.

1. Všetky MRC sú dôležité a navzájom spolu súvisia. Odpoveď na otázku: Ktorý z cieľov je podľa teba najdôležitejší?, nebude jednoduchá. Je to však dobrá príležitosť na začatie debaty o MRC, zaujímavou aktivitou:



Nalepte fotografie s jednotlivými cieľmi vedľa seba na stenu alebo tabuľu. Vyzvite deti, aby si ich poprezerali a postavili sa k tomu, ktorý je podľa nich najdôležitejší (Ak je takáto formulácia príliš abstraktná, môžete sa pýtať, ktorý by mal byť podľa nich splnený prvý.).

Keď sa už každé dieťa postavilo k fotografii, ktorú si vybralo, môže začať krátka neformálna debata. Otázka je jasná: Prečo práve tento cieľ?



Ak je medzi cieľmi aj taký, ku ktorému sa nik nepostavil, porozprávajte sa aj o ňom. Zistíte, či deti rozumejú, o čom tento cieľ je.

Poznámka: Ak vám priestor neumožňuje urobiť aktivitu s rozostavaním detí, nechajte ich, aby sa k vybranému cieľu prihlásili inak – zdvihnutím ruky alebo napísaním čísla vybraného cieľa.

2. K jednotlivým fotografiám dajte komixové bubliny. Deti rozdeľte do skupín tak, aby pre každú skupinu bola jedna bublina. Úlohou detí bude vymyslieť, čo asi hovoria (prípadne si myslia) ľudia na obrázkoch.

3. Deti v skupinách môžu vymýšľať krátky príbeh k obrázku z fotografie podľa vlastného výberu. Ak máte čas, zaujímavý môže byť pokus tento príbeh zdramatizovať. Príbehy si spoločne prečítajte a môžete ich porovnať s opisom fotografie, ktorý je na druhej strane.

4. Vyzvite deti, aby usporiadali ciele podľa dôležitosti. Najprv jednotlivci usporadúvajú vlastný rozstrihaný zoznam, potom sa vytvoria skupinky a v diskusii sa má skupina zhodnúť na poradí. To už bude určite náročnejšie. Pozorujte ich a porozprávajte sa s nimi o tom, ako sa im v skupine pracovalo. Vedia si predstaviť, že o cieľoch v OSN diskutovali predstavitelia skoro 200 štátov? Aké asi ťažké bolo dohodnúť sa? Myslia si deti, že politici na nejaký dôležitý cieľ zabudli? Vedeli by ho doplniť? Skupiny môžu svoje poradia nalepiť na papier aj s cieľmi, ktoré doplnili a navzájom si ich porovnať.

5. K zaujímavej grafickej aktivite môže viesť výzva navrhnúť vlastné logá alebo aj celé plagáty k jednotlivým cieľom.

6. Vyzvite deti, aby porozprávali, čo by videli, cítili, počuli, keby sa ocitli na mieste, ktoré zachytáva vybraná fotografia.

7. Koľko budú mať deti rokov v 2015, kedy by MRC mali byť splnené? Myslia, že svet bude lepší ako dnes?

Inšpirácia: Oxfam



Prezentáciu o MRC nájdete na našej webovej stránke.





Vyrobte si kalendár

Tu je zoznam dní, ktoré si môžete pripomenúť na stretku alebo v triede. A môžete ich pripomenúť aj ostatným – napríklad plagátom, mailom so zaujímavými informáciami, odkazom na vašej webovej stránke alebo inak. Buďte tvoriví!

Náš kalendár určite nie je úplný, vyhľadajte viac informácií a doplňte ten váš.

Kalendár si ozdobte obrázkami - nakreslite si ich alebo povystrihujte z časopisov.



- 1. január:** Svetový deň mieru
- 4. január:** Svetový Braillov deň
- 27. január:** Deň pamiatky holokaustu

- 11. február:** Svetový deň chorých
- 21. február:** Medzinárodný deň materinského jazyka

- 8. marec:** Medzinárodný deň žien
- 18. marec:** Medzinárodný deň invalidov
- 20. marec:** Deň Zeme
- 21. marec:** Medzinárodný deň boja proti rasovej diskriminácii
- 21. marec:** Svetový deň lesov
- 22. marec:** Svetový deň vody
- 25. marec:** Deň počatého dieťaťa
Deň zápasu za ľudské práva
- 28. marec:** Deň učiteľov
- 30. marec:** Deň lekárov

- 1. apríl:** Medzinárodný deň vtáctva
- 7. apríl:** Svetový deň zdravia



Akrobati z Nairobi/eRko, Jana Čavojská

- 3. máj:** Svetový deň slobody tlače
- 12. máj:** Svetový deň Spravodlivého obchodu
- 15. máj:** Medzinárodný deň rodiny
- 21. máj:** Svetový deň kultúrnej rozmanitosti, dialógu a rozvoja
- 22. máj:** Medzinárodný deň biodiverzity
- 25. máj:** Medzinárodný deň Afriky

- 1. jún:** Medzinárodný deň detí
- 5. jún:** Svetový deň životného prostredia
- 12. jún:** Svetový deň proti detskej práci
- 16. jún:** Deň afrického dieťaťa
- 17. jún:** Svetový deň boja proti dezertifikácii a suchu
- 20. jún:** Svetový deň utečencov

- 6. august:** Svetový deň za zákaz jadrových zbraní
- 9. august:** Medzinárodný deň pôvodného obyvateľstva
- 12. august:** Medzinárodný deň mládeže

- 8. september:** Medzinárodný deň gramotnosti
- 16. september:** Medzinárodný deň ochrany ozónovej vrstvy
- 21. september:** Medzinárodný deň mieru

- 1. október:** Medzinárodný deň starších ľudí
- 5. október:** Svetový deň utečencov
- 10. október:** Medzinárodný deň duševného zdravia
- 16. október:** Medzinárodný deň potravy
- 17. október:** Medzinárodný deň boja proti chudobe

- 5. november:** Medzinárodný deň dobrovoľníkov v ekonomickej a sociálnej oblasti
- 10. november:** Svetový deň mieru a rozvoja
- 16. november:** Medzinárodný deň tolerancie
- 17. november:** Deň boja za slobodu a demokraciu
- 20. november:** Svetový deň detí
- 25. november:** Medzinárodný deň odstraňovania násillia voči ženám
- 30. november:** Medzinárodný deň nenakupovania

- 1. december:** Svetový deň boja proti AIDS
- 2. december:** Medzinárodný deň zrušenia otroctva
- 3. december:** Medzinárodný deň zdravotne postihnutých
- 5. december:** Medzinárodný deň dobrovoľníctva
- 9. december:** Medzinárodný antikorupčný deň
- 10. december:** Deň ľudských práv
- 18. december:** Medzinárodný deň migrantov

Na priloženom cédečku nájdete viacero piesní (prevažne z Afriky), ktoré sa môžete s deťmi naučiť. Texty aj s akordmi nájdete v prílohe. Niektoré z pesničiek sú ukazovačky – krátke videá s pohybmi, ktoré k nim patria, nájdete na www.svetbezchudoby.sk

P

WWW



Spievanie bude ešte zábavnejšie, ak si k nemu vyrobíte vlastné hudobné nástroje.

Ryžová hrkálka

Na tento jednoduchý nástroj potrebujete prázdnu plechovku, ryžu, lepiacu pásku, papier, farby a náš jednoduchý fotonávod.



1. Do plechovky nasypeme trochu ryže.

2. Ak plechovka nemá plastový vrchnák, vyrobte ho z papiera a dobre prilpte.



3. Ak ho ešte spevníte niekoľkými vrstvami lepiacej pásky, budete ho môcť využiť aj ako jemný bubienok.

4. A teraz pust'te uzdu svojej fantázii a nástroj zaujímavo ozdobte – zniet' bude síce rovnako, ale efektná výzdoba stojí za to.



Samozrejme experimentovať môžete aj s inou náplňou – klinčekmi a špendlíkmi, drobnou i väčšou fazuľkou, korálikmi a pod.

Ikikembe

Výroba afrického „klavíra“ ikikembe je náročnejšia – výsledok však určite bude stáť za námahu.

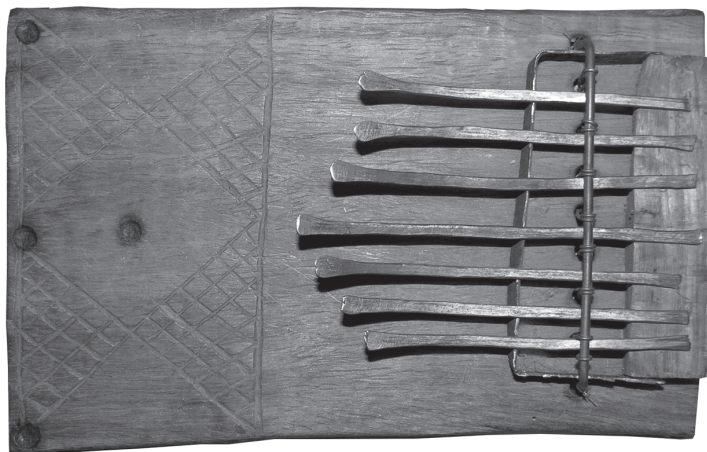
Potrebujete:

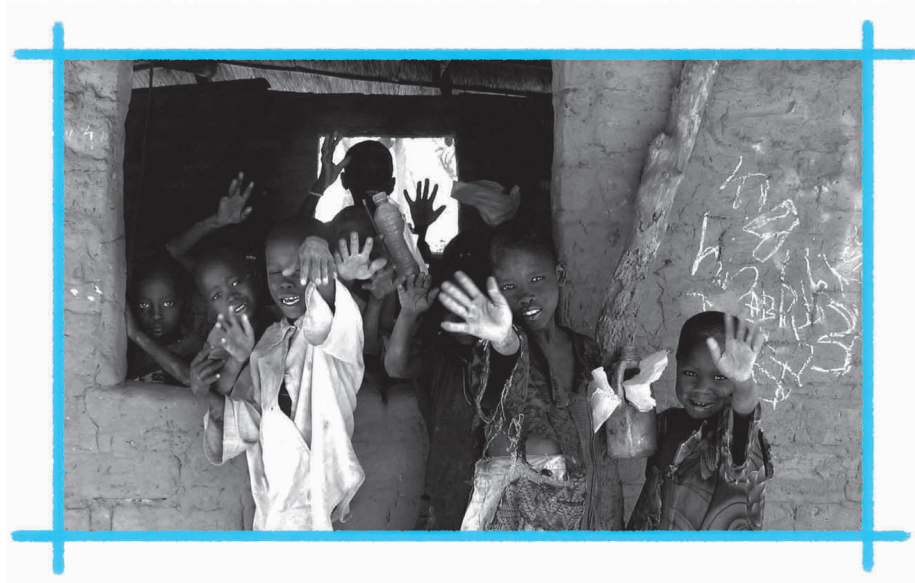
- obdĺžnikovú dosku z tvrdého dreva, ktorá bude tvoriť telo nástroja (asi 15 x 25 cm)
- asi centimeter vysoký drevený hranol (asi 10 x 2 cm), ktorý posluží ako „kobyľka“ na gitare a z ktorej sa bude zvuk prenášať na telo nástroja
- plechové ú-čko z tvrdšieho plechu s rovnakou šírkou ako hranol
- dva druhy drôtu na upevnenie klávesov; 15 cm hrubšieho drôtu (priemer 2 – 3 mm) a asi 75 cm tenšieho medeného drôtu (priemer 0,5 – 1 mm)
- vrták a kombinačky
- klávesy – na to najlepšie posluží sedem špajlí z kolesa bicykla vyklepaných kladivom doplocha (alebo podobne upravených dlhých klincov).

Postup práce:

Do tela nástroja – asi 3 cm od konca doštičky – vyvrtajte do radu 10 dierok s priemerom 3 mm, vzdialených od seba asi 1 cm. Na kraj doštičky prilpte drevený hranolček - „kobyľku“. K nej priložte (prípadne tiež prilpte) plechové ú-čko (podľa obrázka) asi tak, aby vyvrtané dierky boli v strede medzi plieškom a „kobyľkou“ a dve okrajové dierky boli z vonkajšej časti plechového ú-čka. Teraz si zoberte hrubší drôt. Tiež ho zahnite do ú-čka a konce vložte do okrajových dierok.

Klávesy zo špajlí budete postupne prichytávať pomocou tenkého drôtu – prepletaním cez vyvrtané dierky. Každý kláves sa bude zdola opierať o kobyľku a zhora bude prichytený hrubším drôtom. Prichytené klávesy môžete ešte podoťahovať pomocou kombinačiek. Zvuk jednotlivých kláves sa ladí pomocou ich dĺžky. Chce to trochu experimentovania.





Publikácia bola vydaná z finančných prostriedkov
Slovak Aid a Európskej únie v rámci projektu Budovanie
podpory pre dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov na
Slovensku a v Rakúsku.



Názov: Lepší svet

Vydalo: eRko – Hnutie kresťanských spoločenstiev detí

Zostavila: Danica Olexová

Spolupráca: Daniela Balážová, Jana Čavojská, Hanka Maťová,
Zuzka Bašistová, Janchi Grenčík, Marek Slobodník,
Martina Grochálová, Zuzana Čaučíková a Maroš Čaučík

Sadzba a grafická úprava: Danica Olexová :-)

Tlač: Goen s. r. o.



www.erko.sk
www.rozvojovevzdelavanie.sk
www.svetbezchudoby.sk

Nepredajné – určené pre prácu s deťmi a mládežou